

COUNCIL
OF EUROPE   CONSEIL
DE L'EUROPE

Sprievodca na aplikáciu článku 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach

Monica Macovei

Príručka ľudských práv č. 2

Právo na slobodu prejavu

*Sprievodca
na aplikáciu článku 10
Európskeho dohovoru
o ľudských právach*

Monica Macovei

Príručka ľudských práv č. 2

Názory vyslovené v tejto publikácii sú názormi jej autorky a Rada Európy nenesie za ne zodpovednosť. Nemali by sa vnímať tak, že podávajú oficiálny výklad o právnych dokumentoch, o ktorých sa zmienuje, a ktorý by zaväzoval vlády členských štátov, štatutárne orgány Rady Európy alebo akýkoľvek iný orgán zriadený podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach.

978-80-89141-13-5

Preklad: Katarína Majerská
Redaktor: Viliam Figusch

Vydanie publikácie podporila Rada Európy
a Justičná akadémia Slovenska

© Council of Europe, 2001, 2004
Layout: Charis, s.r.o., Ipeľská 3,
821 07 Bratislava
© Preklad do slovenčiny:
Informačná kancelária Rady Európy
v Bratislave, 2007

www.radaeuro.py.sk

Obsah

Úvod	5
Všeobecné úvahy o článku 10	6
Ochrana slobody prejavu – prvý odsek	8
Čo chráni odsek 1	8
Sloboda zastávať názory	8
Sloboda rozširovať informácie a myšlienky	8
Rozlíšenie medzi faktami a názormi ..	9
Sloboda prijímať informácie a myšlienky	10
Sloboda tlače	11
Sloboda rozhlasového a televízneho vysielania	13
Čo chráni odsek 1? Judikatúra Súdu k jednotlivým problémom	15
Systém obmedzení pri výkone práva na slobodu prejavu – druhý odsek .	20

Formality, podmienky, obmedzenia alebo samkcie?	25
Tri podmienky legitímneho zásahu do výkonu slobody prejavu	29
Sloboda prejavu a národná bezpečnosť/územná celistvosť /verejná bezpečnosť	36
Sloboda prejavu a predchádzanie nepokojom a zločinosti	44
Sloboda prejavu a morálka	47
Sloboda prejavu a povest' a práva iných	49
Sloboda prejavu a autorita a neustrannosť súdnej moci	57
Ochrana novinárskych zdrojov a legitímne ciele	59
Zoznam prípadov	61

Úvod

Európsky dohovor o ľudských právach je najdôležitejšou formou vyjadrenia oddanosti členských štátov Rady Európy hodnotám demokracie, mieru a spravodlivosti, a prostredníctvom nich dodržiavaniu základných práv a slobôd ľudí žijúcich v týchto spoločnostiach.¹

Európsky dohovor o ľudských právach (ďalej len „dohovor“) bol podpísaný 4. novembra 1950 v Ríme. Počas päťdesiatich rokov sa dohovor vyvíjal prostredníctvom interpretácií jeho textu Európskym súdom pre ľudské práva a Európskou komisiou pre ľudské práva,² ako aj činnosťou Rady Európy. Rada Európy prijala dodatkové protokoly, ktoré rozšírili pôsobnosť dohovoru, rezolúcie a odporúčania, ktoré vytvorili a navrhli pre členské štáty normy správanía a zaviedli sankcie pre tie štáty, ktoré nedodržiavajú ustanovenia dohovoru.

Takmer všetky štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Európskeho dohovoru o ľudských právach ho začlenili do svojej vnútroštátnej legislatívy. Dohovor je tak neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátneho právneho systému a je záväzný pre súdy a verejné orgány. Z toho vyplýva, že všetci jednotlivci v týchto štátoch odvodzujú svoje práva a povinnosti z dohovoru, v dôsledku čoho sa môžu vo vnútroštátnom konaní priamo odvolávať

na jeho znenie a judikatúru, ktorú vnútroštátne súdy musia aplikovať. Navyše, vnútroštátne orgány, vrátane súdov, musia uprednostniť ustanovenia dohovoru pred vnútroštátnymi zákonmi, ktoré sú v rozpore s dohovorom alebo s jeho judikatúrou.

Text dohovoru nemožno interpretovať bez prihladnutia k judikatúre. Dohovor je založený na systéme sudcovskej tvorby práva. Rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) vysvetľujú a interpretujú jeho znenie. Tvorba záväzných precedensy, ktoré majú právne postavenie nariadujúcich právnych noriem. Preto, po ratifikácii dohovoru orgány všetkých signatárskych štátov, vrátane tých, kde funguje kontinentálny právny systém, musia rešpektovať rozhodnutia súdu ako záväzné. Preto tento zošit vo veľkej miere odkazuje na judikatúru súdu. V tejto súvislosti treba povedať, že v súčasnosti je aj tradičný kontinentálny právny systém kombináciou civilného procesu a sudcovskej tvorby práva, kde sa judikatúre pripisuje rovnaká hodnota ako zákonom, ktoré prijíma parlament.

Interpretácia textu dohovoru je dynamická, neustále sa vyvíja a robí tak z dohovoru živý nástroj, ktorý treba interpretovať vo svetle súčasných podmienok. Súd primerane zohľadňuje (a musí zohľadňovať) vývoj a všeobecne uznávané normy členských štátov Rady Európy.

1. *Introduction to European Convention on Human Rights – Collected texts* (Úvod k Európskemu dohovoru o ľudských právach – zberka textov), Rada Európy, 1994.
2. Na základe Protokolu č. 11 sa Európska komisia a Európsky súd pre ľudské práva zlúčili a vytvorili jeden orgán, Európsky súd pre ľudské práva.

Všeobecne úvahy o článku 10

Celková filozofia dohovoru je, že počítačočná a primárna zodpovednosť za ochranu práv, ktoré obsahuje, leží na strane zmluvných strán. Súd monitoruje činnosť štátov a má oprávnenie ju preskúmať. Vnútroštátna miera voľnej úvahy preto kráča ruka v ruke s európskym dohľadom. Doktrína voľnej úvahy sa uplatňuje rôzne a stupeň voľnej úvahy ponechaný štátom závisí od rôznych súvislostí. Štát disponuje veľkou mierou voľnej úvahy v prípadoch výnimočných situácií spadajúcich pod článok 15, alebo vtedy keď neexistuje dostatočný spoločný postoj zmluvných strán, zatiaľ čo v určitých oblastiach je voľná úvaha obmedzená na minimum, ako napríklad v prípade slobody prejavu.

Tento zošit má pomôcť sudcom na všetkých úrovniach zabezpečiť, aby všetky prípady týkajúce sa slobody prejavu boli prejednané v súlade so záväzkami štátov podľa článku 10 dohovoru, ako ich rozvinul súd v Štrasburgu.

V kontexte účinnej politickej demokracie a dodržiavania ľudských práv spomínaných v preambule dohovoru, je sloboda prejavu dôležitá nielen ako samostatné právo, ale hrá ústrednú úlohu pri ochrane ostatných práv daných dohovorom. Bez širokej záruky práva na slobodu prejavu chráneného nezávislými a nestrannými súdmi, by neexistovala slobodná krajina ani demokracia. Toto všeobecne tvrdenie je nesporné.³

Sloboda prejavu je samostatné právo, ako aj súčasť ďalších práv, ktoré chráni dohovor, ako napríklad sloboda zhromažďovania. Zároveň sloboda prejavu nemôže byť v rozpore s ďalšími právami, ktoré chráni dohovor, ako právo na spravodlivý súdny proces, na riešenie súkromného života a slobodu svedomia a náboženstva. Ak sa takýto rozpor objaví, súd stanoví rovnováhu a určí, ktoré právo má prednosť. Rovnováha konfliktných záujmov, z ktorých jedným je sloboda prejavu, berie do úvahy dôležitosť druhého záujmu. Súd opakovane vyhlásil, že

„sloboda prejavu predstavuje jeden z nevyhnutných základov demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok jej rozvoja a sebarealizácie každého jednotlivca.“⁴

3. *Jochen Abr. Frowein, Freedom of expression under the European Convention on Human Rights*

(Sloboda prejavu podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach). *Monitor/Inf* (97) 3, Rada Európy. *Lingens proti Rakúsku*, 1986; *Senar proti Turecku*, 1986; *Thoma proti Luxembursku*, 2001; *Maršalek proti Slovensku*, 2001; *Dichand a ostatní proti Rakúsku*, 2002, atď.

Zoznam prípadov citovaných v tejto publikácii nájdete na strane 61.

A
tláč má veľmi dôležitú úlohu v podmienkach právneho štátu.⁵

Demokratický politický proces a rozvoj každého jednotlivca sú dôvody, pre ktoré je ochrana slobody prejavu nevyhnutná. Ochrana garantovaná článkom 10 sa v zásade vzťahuje na akýkoľvek prejav bez ohľadu na jeho obsah a jednotlivca, skupinu alebo typ média, ktoré ho šíri. Jediné obsahové obmedzenie, ktoré uvádza Komisia, sa týka šírenia myšlienok propagujúcich nacistickú ideológiu a podnecujúcich k nenávisťi a rasovej diskriminácii. Komisia vychádzala z článku 17 a rozhodla, že sloboda prejavu nemôže byť použitá spôsobom, ktorý vedie k deštrukcii práv a slobôd daných dohovorom.⁶ Takéto rozhodnutia vychádzajú z teórie paradoxu tolerance: absolútna tolerancia môže viesť k tolerancii myšlienok propagujúcich intoleranciu, ktorá by potom mohla zničiť toleranciu.

Štáty sú nútené odôvodniť každý zásah do akéhokoľvek prejavu. Za účelom rozhodnutia do akej miery by mala byť konkrétna forma prejavu chránená, Súd skúma typy prejavu (politický, obchodný, umelecký, atď.); spôsob akým sa prejav šíri (osobne, tlačnými médiami, televíziou, atď.) a jeho prijímateľov (dospelí, deti, široká ve-

rejnosc, konkrétna skupina). Dokonca aj „pravdivosť“ prejavu má podľa týchto kritérií rôzny význam.

Pri prijímaní rozhodnutí Súd v Štrasburgu prihliada na vnútroštátne ústavné zvyklosti, vrátane ústavnej zvyklosti Spojených štátov, ktoré poskytujú slobode prejavu silnú ochranu. Vnútroštátne rozhodnutia – dokonca aj tie so silou zákona – však majú pre medzinárodný orgán akým je Súd, ktorý aplikuje medzinárodný dohovor a podáva jeho výklad, len obmedzené využitie. V niektorých prípadoch Komisia a Súd odkazujú na Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, alebo iné medzinárodné dokumenty chrániace slobodu prejavu.

Článok 10 dohovoru je rozdelený do dvoch odsekov.

- Prvý odsek definuje chránené slobody.
- Druhý špecifikuje okolnosti, za ktorých môže štát oprávnené zasiahnuť do uplatňovania slobody prejavu.

5. *Castells proti Španielsku, 1992;*
Prager a Oenschlack proti Rakúsku, 1995.
6. *Kühnen proti Spolkovej republike Nemecko, 1988;*
D.I. proti Nemecku, 1996.

Ochrana slobody prejavu – prvý odsek

Článok 10, odsek 1

Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zisťovať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

Čo chráni odsek 1

Odsek 1 garantuje tri zložky práva na slobodu prejavu:

- slobodu zisťovať názory,
  - slobodu rozširovať informácie a myšlienky,^a
  - slobodu prijímať informácie a myšlienky.
- Tieto slobody sa musia uplatňovať slobodne, bez zasahovania štátnych orgánov⁷ a bez ohľadu na hranice.

Sloboda zisťovať názory

Sloboda zisťovať názory je nevyhnutnou pod-

mienkou ďalších slobôd zaradených článkom 10 a má takmer absolútnu ochranu v tom zmysle, že možné obmedzenia uvedené v odseku 2 sa na ňu nevzťahujú. Ako uvádza Výbor ministrov: „akékoľvek obmedzenia tohto práva sú nezlučiteľné s povahou demokratickej spoločnosti.“⁸

Štáty sa nesmú snažiť vnucovať názory svojim občanom a nemali by robiť rozdiely medzi jednotlivcami, ktorí majú rozdielne názory. Navyše, podpora jednostranných informácií zo strany štátu môže vyvolať vážnu a nepríjemnú prekážku slobode zisťovať názory.

Sloboda zisťovať názory chráni jednotlivcov aj pred možnými negatívnymi následkami v prípadoch, keď sa im na základe predchádzajúcich verejných vyjadrení pripisujú konkrétne názory.

Sloboda zisťovať názory zahŕňa negatívne vymedzenie slobody, keď nikoho nemožno nútiť vyjadriť svoj názor.⁹

Sloboda rozširovať informácie a myšlienky

Sloboda rozširovať informácie a myšlienky má najväčší význam pre politicky živú a demokratickú štruktúru krajiny. Bez tejto slobody nie sú možné zmysluplné slobodné voľby.

Navyše, plné uplatňovanie slobody rozširovať informácie a myšlienky umožňuje slobodnú

7. Okrem požiadaviek podľa odseku 2.

8. Správa Výboru ministrov, uverejnené v *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (Teória a prax Európskeho dohovoru o ľudských právach)*, Van Dijk and Van Hoof, Kluwer, 1990, str. 413.

9. *Vogelová proti Nemecku (Vogel v Germany)*, 1995.

10. *Handyside proti Spojenému kráľovstvu*, 1976.
11. *Lingens proti Rakúsku*, 1985; *Seiner proti Turecku*, 2000; *Thoma proti Luxembursku*, 2001; *Dichana a ostatní proti Rakúsku*, 2002, *adit*;
12. *Grupera Radio AG a ostatní proti Švajčiarsku*, 1990; *Casado Coca proti Španielsku*, 1994.
13. *Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Spolkovej republike Nemecko*, 1989; *Otto-Preminger Institut proti Rakúsku*, 1994.
15. *Lingens proti Rakúsku*, 1985; *Jersalemová proti Rakúsku*, 2001; *Dichana a ostatní proti Rakúsku*, 2002.

kritiku vlády, čo je hlavným indikátorom slobodnej a demokratickej vlády. Ako uviedol Súd už v roku 1976:

„*Kontrolná funkcia Súdu ho zaväzuje aby venoval maximálnu pozornosť princípom, ktoré charakterizujú „demokratickú spoločnosť“. Sloboda prejavu tvorí jeden z hlavných základov takejto spoločnosti, jednu z prvotných podmienok jej pokroku a rozvoja každého jednotlivca.*“¹⁰

Slobodu kritizovať vládu Súd explicitne potvrdil v roku 1986:

*„Ulohou tlače je rozširovať informácie a myšlienky o politických otázkach, ako aj otázkach patriacich do ďalších oblastí verejného záujmu. Nielen že médiá majú právo rozširovať takéto informácie a myšlienky, ale verejnosť má právo ich aj prijímať.“*¹¹

Sloboda rozširovať informácie a myšlienky zjavne dopĺňa slobodu prijímať informácie a myšlienky. Toto platí vo vzťahu k tlačovým médiám, ako aj k vysielacím médiám. Vzhľadom na posledne menované médiá, že štáty nemôžu zasahovať do vzťahu medzi vysielateľmi a prijímateľmi, ktorí majú právo na vzájomný priamy kontakt podľa vlastnej vôle.¹²

Článok 10 zaručuje aj slobodu rozširovať informácie a myšlienky o ekonomických otázkach

(takzvaný obchodný prejav). V tomto prípade však Súd rozhodol, že v ekonomických otázkach požívajú vnútroštátne orgány právo väčšej miery vlastnej úvahy.¹³

Umelecké výtvary a predstavenia považuje Súd za významný príspevok k výmene myšlienok a názorov, ako dôležitej súčasť demokratickej spoločnosti. Konštatujú, že umeleckú slobodu a slobodný pohyb umenia obmedzujú iba nedeokratické spoločnosti, Komisia argumentovala takto:

*„Prostredníctvom svojej kreatívnej práce umelec vyjadruje nie len svoj osobný pohľad na svet, ale aj názor na spoločnosť v ktorej žije. V tomto smere umenie pomáha nielen formovať verejnú mienku ale ju aj vyjadruje a stavia verejnosť pred dôležité problémy doby.“*¹⁴

Rozlíšenie medzi faktami a názormi

Keďže sloboda, o ktorej tu diskutujeme sa týka šírenia informácií aj myšlienok, už v tomto štádiu treba uviesť rozlíšenie definované Súdom. Jasným rozlíšením medzi informáciami (fakty) a názormi (hodnotiace úsudky) Súd stanovil,

*že existenciu faktov možno dokázať, zatiaľ čo hodnotiace úsudky neprípustajú dôkaz ich správnosti.*¹⁵

Zatiaľ čo úsudky sú názory alebo subjektívne hodnotenia situácie alebo udalosti a nemožno dokázať či sú pravdivé, alebo nepravdivé, pravdivosť alebo nepravdivosť podstatných faktov na ktorých sa názor zakladá dokázať možno. Rovnako v prípade Dalban Súd rozhodol:

Bolo by neprijateľné, brániť novinárom vyjadrovať kritické hodnotiace úsudky preto, že nemôže dokázať ich pravdivosť.¹⁶

Z toho vyplýva, že popri informáciách a dátach, ktoré sa dajú overiť, článok 10 chráni aj názory, kritiky a úvahy, ktorých pravdivosť sa nedá dokázať. Navyše hodnotiace úsudky, najmä tie vyslovené v oblasti politiky požívajú osobitnú ochranu, tak ako to vyžaduje pluralita názorov, ktorá je pre demokratickú spoločnosť kľúčová.

Rozlišovanie medzi faktami a úsudkami a zákaz dôkazu pravdivosti v súvislosti s posledne spomenutým sa stalo veľmi dôležité pre vnútroštátne právne systémy, ktoré stále vyžadujú priestorom čine „urážky“ dôkaz pravdivosti, ktorý sa týka vyjadrovania myšlienok a názorov. Navyše aj v súvislosti s faktami Súd uznal námietku dobrej viery čím ponechal médiám „manévrovací priestor pre omyl“. Napríklad v prípade *Dalban*¹⁷ Súd poukázal že,

nie nedokazuje, že opis udalosti uvedený v článku bol úplne nepravdivý a bol vymyslený s cieľom naštartovať ohovárackú kampaň proti GS ...

Námietka dobrej viery nahradzuje dôkaz pravdivosti. Ak sleduje novinár alebo publikácia legitímny cieľ, záležitosť je vo verejnom záujme a bolo vynaložené primerané úsilie na overenie faktov, tlač nenesie zodpovednosť ani ak sa dokáže nepravdivosť týchto faktov.

Napriek tomu musí mať hodnotiaci úsudok dostatočný skutkový základ. Ako zdôraznil Súd,

aj keď výrok má povahu hodnotiaceho úsudku, miera zásahu môže závisieť od toho, či má napadnutý výrok dostatočný skutkový základ, keďže dokonca aj hodnotiaci úsudok bez akéhokoľvek skutkového základu môže byť prehnaný.¹⁸

Sloboda prijímať informácie a myšlienky

Sloboda prijímať informácie zahŕňa právo zhrmažďovať informácie a vyhľadávať ich prostredníctvom všetkých možných zákoných zdrojov. Sloboda prijímať informácie zahŕňa aj medzinárodné televízne vysielanie.¹⁹

Zatiaľ čo sloboda prijímať informácie a ná-

16. *Dalban*
proti Rumunsku, 1999.

17. *Tamtež.*
Jerusalemová

18. *proti Rakúsku, 2001;*
Díchand a ostatní
proti Rakúsku, 2002.

19. *Autronic AG*
proti Švajčiarsku, 1990.

zory sa týka médií v tom zmysle, že im umožňuje sprostredkovať informácie a myšlienky verejnosti. Súd vysvetľuje túto slobodu aj ako právo verejnosti na primerané informácie, najmä o záležitostiach verejného záujmu.

Sloboda tlače

Aj keď článok 10 nehovorí explicitne o slobode tlače, Súd vypracoval rozsiahlu judikatúru poskytujúcu súbor princípov a pravidiel, ktoré dávajú tlači osobitné postavenie v užívaní slobôd obsahnutých v článku 10. Preto si myslíme, že sloboda tlače upravená v článku 10 si zasluži dodatočný výklad. Ďalší argument pre osobitné spracovanie témy slobody tlače dávajú skúsenosti jednotlivých štátov: obeťami porušenia práva na slobodu prejavu zo strany verejných orgánov sú vo väčšine prípadov skôr novinári ako ostatní jednotlivci.

Kontrólnú úlohu tlače nad politikou Súd prvýkrát zdôraznil v prípadе Lingens proti Rakúsku (1986).²⁰ Vo svojom článku novinár kritizoval vtedajšieho rakúskeho spolkového kancelára za konkrétny politický krok, ktorým bolo oznámenie o vytvorení koalície so stranou vedenou osobou s nacistickou minulosťou. Novinár (pán Lingens) označil kancelárovo správanie za „nerozumné“, „nedôstojné“, dokazujúce „najodpornejší

oportunizmus“.

Na základe súkromných žalôb podaných kancelárom rakúske súdy konštatovali, že tieto výroky sú difamačné a uložili novinárovi pokutu. Pri rozhodovaní o otázke viny súdy ďalej konštatovali, že novinár nemohol dokázať pravdivosť svojich obvinení.

V súvislosti s posledne spomenutou otázkou európsky Súd konštatoval, že prístup vnútroštátnych súdov nebol správny, pretože názory (hodnotiace úsudky) nemožno dokázať a nepripúšťajú dôkaz správnosti.²¹ Skúmajúc dôvod odsúdenia novinára Súd zdôraznil význam slobody tlače v politickej diskusii:

... *Tieto princípy sú obzvlášť významné pokiaľ ide o tlač. Zbŕhať čo tlač nesmie prekročiť medze stá-
novené, okrem iného, na „ochranu dobrého mena
iných“, napriek tomu má povinnosť rozširovať in-
formácie a myšlienky o politických otázkach, ako
aj o otázkach z iných oblastí verejného záujmu. Je
úlohou tlače rozširovať takéto informácie a myš-
lienky, a verejnosť má právo ich prijímať [...] V tej-
to súvislosti súd nemôže akceptovať názor vyjad-
rený v rozsudku viedenského odvolacieho súdu v
tej časti, ktorá hovorí, že úlohou tlače je šíriť infor-
mácie a ich interpretáciu ponechať v prvom rade
na čitateľa ...*

20. Lingens

proti Rakúsku, 1986.

21. Pozri stranu 12.

V tom istom rozsudku Súd hovorí, že sloboda tlače poskytuje verejnosti jeden z najlepších spôsobov ako zisťovať a formovať názory na myšlienky a postoje politických lídrov a teda sloboda politickej diskusie tvorí jadro myšlienky demokratickej spoločnosti. Z tohto dôvodu poskytuje Súd podľa článku 10 politickej diskusii v tlači silnú ochranu.

Sloboda tlače má osobitné postavenie aj v prípadoch týkajúcich sa iných otázok verejného záujmu. V prípade Thorgerison²² sťažovateľ (pán Thorgerison) napadol prostredníctvom tlače rozšírenú policajnú brutalitu na Islande. Policajtov označil za „nevorov v uniformách“ a „osoby, ktorých mentálna kapacita je na úrovni novorodenca, čo je výsledkom škrtiacich hmatov, ktoré sa policajti a vyhadzovači učia a používajú s brutálnou spontánnosťou“ a opísal falošne obhajované zásahy policajných síl ako „násilnícke, nezákonné, poznačené poverami, prchkosťou a ne-miestnosťou“. Na národnej úrovni bol pán Thorgerison sŕňaný a pokutovaný za ohováranie nešpecifikovaného člena polície. Európsky Súd rozhodol, že sťažovateľ poukázal na problém politickej brutality v svojej krajine

... je úlohou tlače šíriť informácie a myšlienky o otázkach verejného záujmu.

Súd ďalej vyhlásil, že jeho

predchádzajúce rozhodnutia ho neoprávňujú rozlišovať ... medzi politickou diskusiou a diskusiou o iných otázkach verejného záujmu.

A nakoniec Súd označil odsúdenie za také, ktoré odrádza od otvorenej diskusie o otázkach verejného záujmu.

V prípade Marónek Súd posudzoval slovenskú bytovú politiku v období keď štátom vlastnené byty mali byť odštátnené ako vec všeobecného záujmu a poskytol slobode prejavu sťažovateľa silnejšiu ochranu.²³ Ďalšie príklady môžeme nájsť v mnohých prípadoch proti Turecku, kde konflikt na juhovýchode Turecka a všetky s ním súvisiace problémy, vrátane „separatistickej propagandy“, alebo otázky federalizácie predstavené písomne alebo ústne boli záležitosťami verejného záujmu.²⁴

Súd nepochybne poskytuje slobode tlače silnú ochranu tam, kde sú predmetom verejnej diskusie aj iné otázky verejného záujmu ako politické. Ďalšou dôležitou otázkou súvisiacou so slobodou prejavu je publikovanie klebiet a obvinení, ktoré novinári nemôžu dokázať. Ako sme už spomínali²⁵, Súd vyhlásil, že pri hodnotiacich úsudkoch sa nevyžaduje dôkaz. V prípade Thorgerison²⁶ boli obvinenia proti policii zozbierané z rôznych zdrojov, článok v podstate spomenul

22. Thorgeri Thorgerison proti Islandu, 1992.

23. Marónek proti Slovensku, 2001.

24. Sirek a Özdemir proti Turecku, 1999;

Senar proti Turecku, 2000; Özgür Gündem

proti Turecku, 2000.

25. Pozri na str. 11.

26. Pozri vyššie na tejto strane.

klebey kolujúce na verejnosti. Zatiaľ čo žalovaný štát namietal, že článkom sťažovateľa chyba objektivity a faktický základ, keďže nemôže dokázať pravdivosť obvinení, Súd rozhodol, že požiadavku pravdivosti nemožno považovať za rozumnú a dokonca je to nespĺniteľná úloha a vyhlásil že tlač by nemohla zverejniť skoro nič, keby musela uverejňovať len úplne dokázané fakty. Samozrejme úvahy Súdu musia byť zasadené do kontextu verejných diskusií o otázkach verejného záujmu.

Súd sa zaoberal aj šírením vyjadrení druhých osôb v médiách. V prípadoch *Jersild* a *Thoma* Súd skonštatoval, že potrebanie novinára za šírenie myšlienok iných osôb

... by mohlo vážne ohroziť príspevok tlače k diskusii o otázkach verejného záujmu a malo by sa k nemu siahnuť iba z osobitne závažných dôvodov.²⁷

Ďalej v prípade *Thoma*, kde vláda vyčítala sťažujúcemu sa novinárovi, že sa nedištancoval od citovaných výrokov Súdu rozhodol:

Všeobecne požiadavka na novinárov, aby sa systematicky a formálne distancovali od citovaného obsahu, ktorý môže iných urážať alebo provokovať, alebo poškodiť ich dobré meno sa nedá uviesť do súladu s úlohou tlače poskytovať informácie o aktuálnych udalostiach, názoroch a myšlienkach.

Článok 10 chráni aj novinárske zdroje.

Súd vysvetlil, že ochrana novinárskych zdrojov je jednou so základných podmienok slobody tlače.

V prípade *Goodwin*²⁸ Súd skonštatoval, že *absencia takejto ochrany by mohla zdroje odkádať pomáhať tlači pri informovaní verejnosti o záležitostiach verejného záujmu. V dôsledku toho môže byť životne dôležitá úloha tlače ako verejného strážcu podkopaná a schopnosť tlače poskytovať presné a spoľahlivé informácie môže byť nepriaznivo ovplyvnená.*

Sloboda rozhlasového a televízneho vysielania

Podľa poslednej vety odseku 1, právo prijímať a rozširovať informácie a myšlienky *nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym a filmovým spoločnostiam.*

Toto ustanovenie bolo do textu zahrnuté v neskoršej fáze prípravných prác na dohovore z technických dôvodov kvôli obmedzenému počtu voľných frekvencií a faktu, že v tom čase mala väčšina európskych štátov monopol na rozhlasové a televízne vysielanie. Vývoj v oblasti technológie rozhlasového vysielania však tento prob-

27. *Jersild*
proti Dánsku, 1994;
Thoma proti Luxembursku,
2001.
28. *Goodwin* proti
Spojenému kráľovstvu,
1996.

lém vyriešil. V prípade *Informationsverein Lentia*²⁹ Súd rozhodol, že v dôsledku

technického pokroku, dosiahnutého v posledných desaťročiach nemôžeme tieto obmedzenia odovodňovať množstvom dostupných frekvencií a kanálov

Satelitné prenosy a káblové televízie ponúkajú prakticky neobmedzené množstvo dostupných frekvencií. V tejto súvislosti dostalo právo štátu udeľovať licencie mediálnym spoločnostiam nový zmysel a cieľ, najmä zaručenie slobody a pluralizmu informácií, s cieľom naplniť požiadavky verejnosti³⁰.

Súd rozhodol, že vnútroštátne orgány nesmú svoju právomoc regulovať licenčný systém vykonávať z iných ako technických dôvodov a ani takým spôsobom, ktorý zasahuje do slobody prejavu v rozpore s požiadavkami článku 10 odseku 2.

V prípade *Groppera*³¹ Súd rozhodol:

... cieľom tretej vety článku 10 (1) dohovoru je vysvetliť, že štáty môžu prostredníctvom licenčného systému kontrolovať, ako je na ich území rozhlasové vysielanie organizované, najmä z technického hľadiska. Neznamená to však, že licenčné opatrenia nepodliehajú požiadavkám článku 10 (2), pretože to by viedlo k výsledku, ktorý by bol v rozpore s predmetom a cieľom článku 10 ako takým.

V prípade *Autronic AG*³² Súd rozhodol, že zariadenia na prijímanie vysielania, ako sú satelitné parabolické antény, nespádajú pod obmedzenia ustanovené v poslednej vete odseku 1. V prípade *Tele 1 Privatfernsehgessellschaft MBH* Súd zistil, že Rakúsko porušilo článok 10 vzhľadom k tomu, že udeľovanie licencií na zriadenia a prevádzku televíznych vysielateľov všetkým staniciam okrem Austrian Broadcasting Corporation chýba akýkoľvek právny základ.³³

Súd konštatoval, že verejný monopol v rámci audiovizuálnych médií sú v rozpore s článkom 10, hlavne preto, že neumožňujú pluralitu informačných zdrojov. Takýto monopol v demokratickej spoločnosti nie je potrebný a bol by opodstatnený len v prípade naliehavých spoločenských potrieb. V modernej spoločnosti však zvýšenie počtu metód vysielania a rozvoj cezhraničnej televízie neumožňuje odvodniť existenciu monopolov. Práve naopak, rozmanitosť požiadaviek verejnosti nemôže pokrývať len jedna vysielacia spoločnosť.³⁴

Článok 10 chráni aj komerčnú reklamu v audiovizuálnych médiách, hoci vnútroštátne orgány majú širokú mieru voľnej úvahy pokiaľ ide o potrebu jej obmedzenia.³⁵ V zásade sa má reklama pripravovať so zodpovednosťou voči spoločnosti a osobitná pozornosť sa má venovať morálnym hodnotám, ktoré tvoria základy každej de-

29. *Informationsverein Lentia* a ostatní proti Rakúsku, 1993.

30. *Observer* a *Guardian* proti Spojenému kráľovstvu, 1995; *Informationsverein Lentia* a ostatní proti Rakúsku, 1993.

31. *Groppera Radio AG* a ostatní proti Švajčiarsku, 1990.

32. *Autronic AG* proti Švajčiarsku, 1990.

33. *Tele 1 Privatfernsehgessellschaft MBH* proti Rakúsku, 2001.

34. *Informationsverein Lentia* a ostatní proti Rakúsku, 1993.

35. *Markt Intern Verlag GmbH* a *Klaus Beermann* proti Spolkovej republike Nemecko, 1989.

mokracie. Akákoľvek reklama zameraná na deti by nemala obsahovať informácie, ktoré môžu poškodiť ich záujmy a mala by rešpektovať ich fyzický, psychický a morálny vývoj.

36. Müller a ostatní
proti Švajčiarsku, 1988.
37. Chorherr
proti Rakúsku, 1993.
38. Stevens proti Spojenému
kraľovstvu, 1986.
39. Oberschlick
proti Rakúsku, 1991;
Thoma proti Luxembursku,
2001;
Didand a ostatní
proti Rakúsku, 2002;
Nikula v. Fínsku
(Nikula v. Finland), 2002.
40. Handyside
proti Spojenému kraľovstvu,
1976.
41. Groppera Radio AG
a ostatní proti Švajčiarsku,
1990.
42. Müller a ostatní
proti Švajčiarsku, 1988.
43. Otto-Preminger Institut
proti Rakúsku, 1994.

Čo chráni odsek 1? Judikatúra Súdu k jednotlivým problémom

„Prejav“ chránený podľa článku 10 nie je obmedzený len na slová, napísané či vyslovené, ale je rozšírený aj na obrazy³⁶, ilustrácie³⁷ a aktivity zamerané na vyjadrenie myšlienky, alebo prezentáciu informácie. Za určitých okolností článok 10 zahŕňa aj oblečenie³⁸.

Navyše, článok 10 nechráni len obsah informácií alebo myšlienok, ale aj spôsob, akým sú vyjadrené³⁹. Preto tento článok chráni aj tlačené dokumenty⁴⁰, rozhlasové vysielanie⁴¹, obrazy⁴², filmy⁴³ alebo elektronické informačné systémy. Z toho vyplýva, že článok 10 zahŕňa prostriedky produkcie a komunikácie, prenosu a distribúcie informácií a myšlienok, a že Súd si musí byť vedomý rýchleho vývoja takýchto prostriedkov v mnohých oblastiach.

Sloboda prejavu zahŕňa aj negatívnu slobodu nevyjadrovať sa. Komisia sa dovoľavala tohto typu práva, chrániaceho sťažovateľa pred seba-obvinením v súvislosti s tresným stíhaním, v prípade K. proti Rakúsku.

Pre článok 10 je charakteristické chrániť vyjadrovanie, s ktorým je spojené riziko poškodenia

nia, alebo ktoré reálne poškodzuje záujmy iných. Štát zvyčajne nezasahuje proti názorom, ktoré zdieľa väčšina alebo väčšia skupina. Toto je dôvod prečo ochrana, ktorú poskytuje článok 10 zahŕňa aj informácie a názory vyjadrované malými skupinami, alebo jednotlivcami, dokonca aj vtedy, keď sú takéto vyjadrenia pre väčšinu šokujúce.

Tolerancia názorov jednotlivcov je dôležitou súčasťou demokratického politického systému.

Odsudzujúc tyranii väčšiny John Stuart Mill vyhlásil:

*ak by celé ľudstvo, okrem jedného človeka malo rovnaký názor, nebolo by o nič viac oprávnené umlčať tohto jedinca ako by on bol oprávnený, ak by mal tú silu, umlčať ľudstvo.*⁴⁴

Na základe tohto Súd vyhlásil, že článok 10 nechráni len

*informácie alebo myšlienky ktoré sa prijímajú priaznivo, alebo sa považujú za neškodné alebo indiférentné, ale aj tie, ktoré urážajú, šokujú alebo nepokojujú; takéto sú požiadavky pluralizmu, tolerance a znášateľnosti, bez ktorých neexistuje demokratická spoločnosť.*⁴⁵

Názory vyjadrené silným a prehnaným jazykom sú tiež chránené. Rozsah ochrany závisí od obsahu a zámeru kritiky. V prípadoch verejného sporu alebo verejného záujmu, počas politickej diskusie v predvolebnej kampani, alebo v prípa-

doch kde je kritika namierená na vládu, politikov, alebo verejné orgány sa predpokladajú silné slová a ostrá kritika a Súd ich bude tolerovať vo väčšej miere. Napríklad v prípade *Thorgeirson*⁴⁶ Súd rozhodol, že napriek tomu, že články obsahovali veľmi silné výrazy – policajti boli označení za „nevorov v uniformách“, „osoby, ktorých mentálna kapacita je znížená na úroveň novorodenca, čo je výsledkom škrtiacich hmatov, ktoré policajti a vyhadzovači ovládajú a používajú s brutálnou spontánnosťou“ a narážky na policajné sily obsahovali výrazy „násilníctvo, falšnosť, nezákonné zásahy, poverčivosť, prechnosť a nemiestnosť“ – jazyk nemôže byť považovaný za prehnaný, pretože jeho cieľom bolo podnietenie reformy polície. Rovnako v prípade *Jersild*⁴⁷ bola podstatná skutočnosť, že rozhovor, ktorý obsahoval rasistické vyhlásenia sa uskutočnil v serióznom spravodajskom programe, pretože tento program bol určený na informovanie serióznych divákov o udalostiach doma a v zahraničí. V prípade *Dalban*, kde novinár obvinil politika z korupcie a zlého hospodárenia so štátnym majetkom Súd rozhodol,

*že novinárska sloboda zahŕňa aj možnosť použitia určitej miery preháňania alebo dokonca provokácie.*⁴⁸

V prípade *Aslan*, stážovateľ kritizoval konanie tureckých orgánov na juhovýchode krajiny

44. On Liberty (O slobode) (1859), Penguin Classics, 1985, str. 76.

45. *Handyside proti Spojenému kráľovstvu*, 1976; *Sunday Times proti Spojenému kráľovstvu*, 1979;

Lings proti Rakúsku, 1986; *Oberschlick proti Rakúsku*, 1991; *Thorgeir Thorgeirson proti Islandu*, 1992;

Jersild proti Dánsku, 1994; *Goodwin proti Spojenému kráľovstvu*, 1996; *De Haes and Gijbels proti Belgicku*, 1997; *Dalban*

proti Rumunsku, 1999; *Aslan proti Turecku*, 1999; *Thoma proti Luxembursku*, 2001; *Jerusalemová proti Rakúsku*, 2001;

Maronek proti Slovensku, 2001; *Dichand a ostatní proti Rakúsku*, 2002.

46. *Thorgeir Thorgeirson proti Islandu*, 1992.

47. *Jersild proti Dánsku*, 1994.

48. *Dalban*

proti Rumunsku, 1999. Podobne v *Prager a Oberschlick proti Rakúsku*, 1991;

Dichand a ostatní proti Rakúsku, 2002.

49. Aslan
proti Turecku, 1999.
50. Lopes Gomes da Silva
proti Portugalsku, 2000.
51. Oberschlick
proti Rakúsku (č. 2), 1997.
52. Šírek
proti Turecku (č. 3), 1999.

slovami, ktoré Súd označil za „nepopierateľne ostré“, čo „dodáva tejto kritike určitú dávku vehemencie“. Súd však rozhodol, že odsúdenie stážovateľa za kritiku vlády nebolo primerané a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti.⁴⁹

Použitie silných výrazov je chránené viac, ak sú odpoveďou na provokáciu. V prípade *Lopes Gomes da Silva* novinár kritizoval politické názory pána Resenda, kandidáta do mestskej samosprávy, a nazval ho „karikatúrou“, „gašparom“ a „neohrabaným“. Kritika reagovala na vyhlásenia pána Resenda v ktorých sa o niekoľkých verejných činiteľoch vyjadril hrubým spôsobom a útočil aj na ich fyzický vzhľad (napríklad nazval bývalého francúzskeho premiéra „plešatým Židom“). Súd rozhodol, že odsúdenie novinára bolo porušením článku 10 a argumentoval,

že nariadený redakčný článok reprodukuje názory vyslovené pánom Resendom, ktoré formuloval ostro, provokácie a prinajmenšom polemicky. Je preto odôvodnené sa domnievať, že štýl stážovateľovho článku bol ovplyvnený štýlom pána Resenda.⁵⁰

V prípade *Oberschlick* (č.2) nazval novinár pána Haidera (hajtmana a lídra Strany slobodných) „idiotom“ („... nie je nacistička... ale je idiot“), čím reagoval na Haiderovo vyhlásenie, že v druhej svetovej vojne bojovali nemeckí vojaci za mier a slobodu. Súd rozhodol, že vyjadrenia pä-

na Haidera boli samé o sebe provokatívne, a preto sa slovo „idiot“ v kontexte pobúrenia, ktoré pán Haider vyvolal nejavilo ako nevhodné.⁵¹

Ochrana článku 10 nezahrňa podnecovanie k násiliu v prípadoch, kde zameraná a priama formulácia podnecuje k násiliu a kde existuje reálna možnosť že k násiliu môže dôjsť. V prípade *Šírek* (č. 3) článok opisujúci boj Kurdov za národnú slobodu ako „vojnu namierenú proti vojskám Tureckej republiky“ trval na tom, že „chceme viesť totálnu vojnu za slobodu“. Podľa názoru Súdu,

nariadený článok sa spája s PKK a vyjadroval výzvu na použitie ozbrojených síl, ako spôsobu dosiahnutia národnej nezávislosti Kurdistanu.

Súd ďalej poznamenal, že článok bol publikovaný v kontexte vážnych nepokojov medzi bezpečnostnými silami a členmi PKK, pri ktorých došlo k veľkým stratám na životoch a vyhláseniu krízového stavu vo veľkej časti juhovýchodného Turecka. V tomto kontexte

treba obsah článku posudzovať ako schopný vyvolať ďalšie násilie v tomto regióne. V skutočnosti správa čitateľovi odkazuje, že návrat k násiliu je potrebným a legitímnym spôsobom sebaobrany proti agresorovi.

Na základe tohto vyhlásenia Súd rozhodol, že odsúdenie tohto stážovateľa nebolo v rozpore s článkom 10.⁵² Naopak, v prípade *Šírek* (č. 4),

kde napadnuté články opisali Turecko ako „skutočného teroristu“ a „nepriateľa“ Súd rozhodol, že

osťrd kritika tureckých orgánov ... viac odháza tvrdý postoj jednej strany ku konfliktu ako zvyšva k nđsíliu. ... Celkový obsah článkov nemôže byť vysvetľovaný ako schopný vyvolať ďalšie nđsílie.

Súd tiež argumentoval,

*že verjnosť md právo na informácie, ktoré majú odlišný pohľad na situáciu v juhovýchodnom Turecku, nezdvísle od toho, aký neprjemný pre nich tento pohľad môže byť.*⁵³

Súd usúdil, že obvinenie a odsudenie stážovateľa bolo v rozpore s článkom 10.

Rovnako v prípade *Karatas* Súd rozhodol, *že hoci niektoré časti básni pôsobili veľmi agresívnym dojmom a zdalo sa, že vyzývajú na použitie nđsíliu ... skutočnosť, že boli umeleckej povahy a mali obmedzený dosah z nich urobila viac vyjadrenie hlbokej ťazkosti v ťazkej politickej situácii, ako výzvu na vzburu.*⁵⁴

Prejav propagujúce nacistickú ideológiu, popierajúce holokaust a podnecujúce nenávisť a rasovú diskrimináciu nespádajú pod ochranu článku 10.

V prípade *Kühnen* stál stážovateľ na čele organizácie, ktorej snahou bolo vrátiť na politickú scénu v Nemecku zakázanú Národnú socialistickú stranu. Písal a šíril publikácie, v ktorých vyzý-

val na boj za socialistickú a nezávislú Veľkú Nemecko, vyhlasujúc, že jeho organizácia je „proti kapitalizmu, komunizmu, sionizmu, odcudzeniu prostredníctvom nás zahraničnej pracovnej sily, ničeniu životného prostredia“ a za „nemeckú jednotu, sociálnu spravodlivosť, rasovú hrdosť, spoločensťvo ľudí a kamarátstvo“. V inej publikácii napísal „každý, kto slúži tomuto cieľu nech kóná, proti každému, kto mu stojí v ceste budeme bojovať a bude zlikvidovaný“.

Odvolaávajúc sa na článok 10, pán Kühnen sa stážoval proti tomu, že ho nemecké súdy odsúdili. Komisia vyhlásila stážnosť za nepríjateľnú, s odvolaním sa na článok 17 dohovoru, ktorý zakazuje akúkoľvek činnosť „zameranú na ničenie ktorýchkoľvek tu priznaných práv a slobôd“. Komisia poznamenala, že sloboda prejavu nemôže byť zneužitá na zničenie práv a slobôd priznaných dohovorom. Rozhodla, že stážovateľove návrhy, ktoré obhajovali národný socializmus zameraný na narušenie základného poriadku slobody a demokracie, boli v rozpore s jednou zo základných hodnôt vyjadrených v preambule dohovoru: základné slobody dané dohovorom „sú najlepšie zachovávané prostredníctvom účinnej politickej demokracie“. Komisia ďalej konštatovala, že stážovateľova politika jasne obsahovala prvky rasovej a náboženskej diskriminácie. Na základe toho komisia rozhodla, že stážovateľ sa

53. *Súrek*

proti Turecku (č. 4), 1999.

54. *Karatas*

proti Turecku, 1999.

55. *Kühnen proti Spolkovej republike Nemecko, 1988.*
56. Holokaust je definovaný ako „štátom podporované, systematické prenasledovanie a vyhladzovanie európskych Židov nacistickým Nemeckom a jeho kolaborantmi medzi rokmi 1933 – 1945. Najviac obetí bolo z radov Židov – zavraždených ich bolo 6 miliónov; Gitaní, postihnutí a osoby poľskej národnosti boli tiež cieľom ničenia alebo diskriminácie z rasových, etnických alebo národných dôvodov. Aj milióny ďalších, vrátane homosexuálov, Svedkov Jehovových, sovietskych vojnových zajatcov a politických disidentov, trpeli hrozným útlakom a umierali počas nacistickej tyranie.“ <http://www.usihm.org/education/foreducators/guidelines/>.
57. *D.I. proti Nemecku, 1996.* Podobné rozhodnutia: *Honsik proti Rakúsku, 1995* a *Ochsenberger proti Rakúsku, 1994*.
58. Článok 3 Protokolu k Dohovoru.
59. *Leander proti Švédsku, 1987.*
60. *Caskin proti Spojenému kráľovstvu, 1989.*
61. *Z. proti Rakúsku, 1988.*

snazší použiť slobodu informácií priznanú článkom 10 ako základ pre aktivity, ktoré sú v rozpore s textom a duchom dohovoru a ktoré, ak by boli dovolené, by prispeli k zničeniu práv a slobôd daných dohovormi.⁵⁵

Ochrana podľa článku 10 bola odopretá aj popieranu holokaustu⁵⁶ ako predmetu verejnej diskusie. V prípade *D.I. proti Nemecku* bola stážovateľovi, historikovi, udelená pokuta za vyhlásenia na verejnom zasadnutí, na ktorom poprel existenciu plynových komôr v Osviečime, tvrdiac, že tieto plynové komory boli iba napodobeniny postavené v skorom povojnovom období a že nemeckí daňovníci za napodobeniny zaplatili približne 16 miliárd nemeckých mariek. Komisia vyhlásila stážnosť za neprijateľnú a vyjadrila sa, že stážovateľove vyhlásenia boli v rozpore s princípmi mieru a spravodlivosti vyjadrenými v preambule dohovoru a že obhajovali rasovú a náboženskú diskrimináciu.⁵⁷

Článok 10 nechráni hlasovacie právo. Hlasovacie právo sa považuje za súčasť povinnosti štátu „konať v rozumných intervaloch slobodné voľby s tajným hlasovaním za podmienok, ktoré zabezpečia slobodné vyjadrenie názorov ľudu pri voľbe zákonodarného zboru.“⁵⁸

Inštitúcie v Štrasburgu neboli naklonené myšlienke začleniť prístup k informáciám pod ochranu článku 10. Napríklad v prípade *Leander*⁵⁹ stážovateľ žiadal utajené informácie z oficiálnych

vládných spisov. Bol presvedčený, že na základe informácií v spisoch nedostal pracovné miesto a chcel tieto informácie napadnúť. Sud rozhodol, že stážovateľ nepožíval ochranu na základe článku 10.

Keďže prístup k informáciám nespadal pod ochranu článku 10, Sud rozhodol, že za určitých okolností môžu takéto právo chrániť iné ustanovenia dohovoru. V prípade *Gaskin*⁶⁰ Sud rozhodol o porušení článku 8 keď bol stážovateľovi odmierny prístup k informáciám týkajúcich sa jeho osobného života, najmä obdobia, kedy bol súčasťou verejného systému starostlivosti o dieťa. Sud podložil svoje rozhodnutie argumentom o dôležitosti takejto informácie pre osobný život stážovateľa.

Súd však vyhlásil, že toto rozhodnutie bolo prijaté bez toho, aby sa vyjadroval k tomu, či sa všeobecné právo na prístup k osobným údajom a informáciám môže odvodzovať od článku 8 dohovoru.

V inom prípade sa Komisia vyjadrila, že štáty svojim konaním nemôžu obmedzovať prístup k informáciám, ktoré sú k dispozícii a k všeobecným zdrojom informácií.⁶¹

Navyše, Rezolúcia 428 (1970) Parlamentného zhromaždenia Rady Európy hovorí, že právo

na slobodu prejavu „zahŕňa právo požadovať, prijímať, rozširovať, zverejňovať a distribuovať informácie verejného záujmu“ a že je povinnosťou médií rozširovať všeobecné a úplné informácie o otázkach verejného záujmu. Okrem toho musia verejné orgány sprístupniť v rozumných hraniciach informácie týkajúce sa verejného záujmu.

Systém obmedzení pri výkone práva na slobodu prejavu – druhý odsek

Článok 10 odsek 2

*Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formál-
tám, podmienkam, obmedzeniam alebo sank-
ciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnut-
né v demokratickej spoločnosti v záujme národnej
bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bez-
pečnosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti,
ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti ale-
bo práv iných, zabráneniu úniku dôverných infor-
máci alebo zachovania autority a nestrannosti súd-
nej moci.*

„Výkon týchto slobôd ... môže podliehať ...“

Akákoľvek prekážka, podmienka, obmedze-
nie alebo iná forma zásahu do slobody prejavu
sa môže uplatniť iba na konkrétny výkon tejto
slobody. Obsah práva na slobodu prejavu je
nedotknuteľný. V tomto zmysle článok 17 hovorí,
že *nič v tomto dohovore sa nemôže vykladať tak,
akoby dávalo štátu, skupine alebo jednotlivcovi aké-
koľvek právo vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa či-*

nov zameraných na zničenie ktoréhokolvek z tu priznaných práv a slobôd alebo na obmedzovanie týchto práv a slobôd vo väčšom rozsahu, než to dohovor ustanovuje.

Obmedzenie obsahu jedného práva zjavne pripomína marenie tohto práva.

Rovnako štátne orgány nemusia zasahovať do výkonu slobody prejavu vždy keď sa objaví jeden z dôvodov vymenovaných v odseku 2, pretože by to viedlo k obmedzeniu obsahu tohto práva. Napríklad, poškodenie povesti alebo cti sa nemusí vždy považovať za trestné a/alebo nevyžaduje si v každom prípade civilnoprávne odškodnenie. Podobne ani vyjadrenia vystavujúce riziku predstaviteľa sudnej moci nemusia byť postrepané vždy keď k takejto kritike dôjde. Inými slovami, verejné orgány majú len možnosť a nie povinnosť nariadiť a/alebo uplatniť pri výkone práva na slobodu prejavu obmedzujúce alebo trestné opatrenia.

Iný prístup by viedol k hierarchizácii práv a hodnôt alebo záujmov, stavajúc slobodu prejavu na koniec zoznamu, napríklad za právo na dôstojnosť a úctu, morálku alebo verejný poriadok. Navyše takáto hierarchia by bola v rozpore so všetkými medzinárodnými zmluvami, ktoré zabezpečujú rovnocennosť práv a neprípúšťajú trvalé obmedzovanie výkonu jedného práva, pretože by to bolo podobné odopretiu tohto práva.

„Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť ...“

Táto myšlienka, podľa ktorej výkon slobody prejavu so sebou nesie povinnosti je v dohovore jedinečná a nenachádza sa v žiadnom inom ustanovení upravujúcom práva a slobody.

Tento text nebol interpretovaný ako osobitná okolnosť automaticky obmedzujúca slobodu prejavu jednotlivca, ktorý patrí do určitej profesijnej kategórie, ktorá so sebou nesie „povinnosti aj zodpovednosť“. Rozhodnutia Súd odražajú rôzne pohľady na „povinnosti aj zodpovednosť“ niektorých verejných funkcionárov pri výkone ich slobody prejavu. Okrem toho, judikatúra sa vlnula z trochu konzervatívneho prístupu, ktorý dával štátom silnejšie právomoci, smerom k liberálnejšiemu prístupu, kde štáty poživajú nižšiu mieru voľnej úvahy.

Napríklad v prípade *Engel a iní*⁶² Súd rozhodol, že zákaz vojakom vydávať a šíriť noviny kritizujúce niektorých vrchných veliteľov bol oprávnený zásah do slobody prejavu, ale zároveň vyhlásil,

že nešlo o pozbavenie ich slobody prejavu, ale len o potrestanie nevhodného výkonu tejto slobody z ich strany.

V prípade za Hadjianastassou⁶³ bol dôstojník odsúdený za to, že zverejnil informáciu klasifikovanú ako tajnú. Zverejnil informáciu o urči-

62. *Engel a ostatní*

proti Holandsku, 1976.

63. *Hadjianastassou*

proti Grécku, 1992.

tej zbrani a príslušné technické vedomosti schopné značne ohroziť národnú bezpečnosť. Súd rozhodol, že odsúdenie bolo zásahom do sťažovateľovej slobody prejavu, ale opätovne podľa odseku 2:

Je potrebné vziať do úvahy osobitné podmienky spojené s vojenským životom a osobitné „povinnosti“ a „zodpovednosť“ zverené príslušníkom ozbrojených síl ... Sťažovateľ, ako dôstojník K.E.T.A. zodpovedný za experimentálny program riadených striel bol viazaný mlčanlivosťou vo vzťahu k všetkému čo sa týkalo jeho povinnosti.

Takmer 20 rokov po vynesení rozsudku v prípade *Engel a iní* Súd v podobnom prípade zmenil svoj názor a rozhodol opačne. V prípade *Vereringung Demokratischer Soldaten Österreichs a Cubi*⁶⁴ úrady zakázali distribúciu súkromného mesačníka, ktorý kritizoval vojenskú administratívu, medzi vojakmi. Rakúska vláda argumentovala, že sťažovateľov mesačník ohrozoval obranný systém krajiny a efektívnosť armády. Súd s výkladom vlády nesúhlasil a rozhodol, že väčšina článkov v mesačníku

... uverejňuje sťažnosti, návrhy na reformy alebo vyzýva čitateľa, aby pri sťažnostiach využil právnú možnosť odvolacieho konania. Napriek často polemickému zneniu sa nejaví, že prekročili v danom kontexte povolené medze diskusie myšlienok, ktoré sa musia v armáde demokratického štátu tole-

rovat' takisto, ako sa musia tolerovať v spoločnosti, ktorej táto armáda slúži.

V prípade *Rommelfanger*⁶⁵ Komisia vyhlásila, že štáty majú pozitívnu úlohu zabezpečiť, aby výkon slobody prejavu štátnych úradníkov nepodliehal obmedzeniam, ktoré by ovplyvnili podstatu tohto práva. Dokonca aj tam, kde sa akceptuje kategória štátnych úradníkov s osobitnými „povinnosťami aj zodpovednosťou“, obmedzenia vzťahujúce sa ich právo slobody prejavu musí skúmať podľa tých istých kritérií ako obmedzenia vzťahujúce sa na slobodu prejavu iných.

V prípade *Vogtová*⁶⁶ Súd rozhodol, že spôsob akým bola povinnosť lojálnosti štátnemu úradníkovi uložená bol v rozpore s článkom 10. Pani Vogtovú prepustili zo školy v ktorej učila približne 12 rokov, pretože bola členkou Nemeckej komunistickej strany a odmietla sa od nej distancovať. Povinnosť lojálnosti bola zavedená po skúsenosti s Weimarskou republikou a bola odvodnená potrebou zabrániť zamestnancom verejnej správy zúčastňovať sa politických aktivít namierených proti ústavnému zriadeniu. Nariadení pani Vogtovej rozhodli, že porušila povinnosť, ktoré majú všetci verejní zamestnanci, podporovať slobodný demokratický systém v zmysle ústavy a vyhodili ju zo zamestnania. Súd rozhodol, že

hoci je legitímnym právom štátu požadovať od svo-

64. *Vereringung Demokratischer Soldaten Österreichs a Cubi* proti Rakúsku, 1994.

65. *Rommelfanger* proti Spolkovej republike Nemecko, 1989.

66. *Vogtová* proti Nemecku, 1995.

jich zamestnancov, s ohľadom na ich postavenie, povinnosť lojalnosti, štátni zamestnanci sú individuálne osoby a samé osebe spadajú pod ochranu článku 10 Dohovoru. ...

Súd ďalej vyhlásil, že chápe argumenty odvolávajúce sa na nemeckú históriu; napriek tomu, uplatnením povinnosti lojalnosti v jej absolútnej podobe, jej všeobecnou aplikovateľnosťou na všetkých štátnych zamestnancov a chýbajúcim rozlíšením medzi súkromnou a pracovnou sférou nemecké orgány porušili slobodu prejavu a slobodu zhromažďovania.

V prípade *Willie*⁶⁷ sa Súd zaoberal „povinnosťami a zodpovednosťou“ sudcov, keď sťažovateľ, vysokopostavený sudca, dostal list od kniežaťa Lichtenštajnského, ktorý kritizoval sťažovateľove vyhlásenie počas akademickej prednášky o ústavných otázkach a oznámil mu svoj úmysel po tomto vyhlásení nevymenovať sťažovateľa do verejnej funkcie. Na začiatku preskúmania Súd pripomenul, že

musí mať na pamäti, že keďkoľvek ide o právo na slobodu prejavu osoby v takejto pozícii „povinnosti a zodpovednosti“ uvádzané v článku 10 odsek 2 nadobúdajú osobitný význam, pretože od verejných činiteľov pôsobiacich v súdnicťve sa očakáva, že budú svoju slobodu prejavu užívať so zdržanli-

vosťou vo všetkých prípadoch kedy by mohla byť ohrozená autorita a nestrannosť súdnej moci.

Súd ďalej konštatoval, že hoci ústavná otázka nastolená sťažovateľom mala politické dôsledky, táto skutočnosť by nemala zabrániť sťažovateľovi diskutovať o tejto téme. Pokiaľ ide o porušenie článku 10 Súd podotkol, že Lichtenštajnská vláda zastávala v minulosti podobné stanovisko ako sťažovateľ, a že s názorom, ktorý sťažovateľ vyslovil sa srotožňoval značný počet ľudí v krajine, a preto to nebol len nepodložený výrok.

Z toho vyplýva, že vnútroštátne zákony ktorýchkoľvek krajiny alebo iné predpisy, ktoré zavádzajú absolútne a neobhraničené obmedzenia vyžadujúce vernosť alebo dôvernosť od určitých kategórií verejných úradníkov, ako napríklad tých, ktorí sú zamestnaní v tajných službách, armáde atď., alebo od členov súdneho zboru, by porušovali článok 10. Takéto obmedzenia môžu členské štáty prijímať len vtedy, keď nemajú celoplošný charakter, ale sú zúžené na osobitné kategórie informácií, ktorých utajenie sa musí praviadne prehodnocovať, na určité kategórie verejných úradníkov, alebo len na niektoré osoby patriace do týchto kategórií a sú dočasné. V prípadoch keď sa povinnosť vernosti a dôvernosti dôvodňuje záujmom ochrany „národnej bezpeč-

67. *Willie*
proti Lichtenštajnsku, 1999.

nosti“, musia členské štáty tento pojem definovať precízne a v úzkom zmysle slova, vyhýbajú sa oblastiam, ktoré nepatria do skutočnej oblasti národnej bezpečnosti. Rovnako musia štáty dokázať existenciu reálneho nebezpečenstva voči chránenému záujmu akým je národná bezpečnosť a musia brať do úvahy aj záujem verejnosti dostávať určité informácie. Ak sa nedbá na tieto podmienky, obmedzenia slobody prejavu majú absolútny charakter, a nie sú v súlade s článkom 10 ods. 2.

V súvislosti s „povinnosťami a zodpovednosťou“ Súd ďalej argumentuje, že skutočnosť, že osoba patrí do určitej kategórie je základom skôr pre obmedzovanie ako zvyšovanie právomocí verejných orgánov na obmedzovanie výkonu jej práv. Do tejto kategórie patrí aj vydavateľka a novinári. V prípade *Observer and Guardian*⁶⁸ vydal národný súd opätrenie zakazujúce zverejnenie konkrétnych článkov, pretože by mohli ohroziť národnú bezpečnosť. Súd sa odvolal na „povinnosť tlače šíriť informácie a myšlienky o záležitostiach verejného záujmu“ dodávajúc, že právo verejnosti prijímať takéto informácie korešponduje s povinnosťou tlače takéto informácie šíriť. V dôsledku priznania práva a povinnosti šíriť informácie a myšlienky získala tlač viac slobody a znížili sa možnosti zásahov štátu. Na inom mieste Súd vyhlásil, že z dôvodu „povinnosti a zodpovednos-

ti“, ktorý zahŕňa výkon slobody prejavu, ochrana novinárov na základe článku 10 je podmienená ich konaním v dobrej viere,

za účelom poskytovania dôveryhodných a presných informácií pri dodržovaní novinárskej etiky.⁶⁹

V prípade Sener Súd zdôraznil, že

„povinnosti a zodpovednosť“ pracovníkov médií nadohľadajú osobitný význam v konfliktných a náročných situáciách.⁷⁰

Súd ďalej konštatoval, že:

*Pri zvažovaní uverejnenia názorov, ktoré obsahujú podnet na násilie proti štátu je potrebná osobitná opatrnosť, aby sa médiá nestali nástrojom šírenia nenávislivých prejavov a podpory násillia.*⁷¹

Napriek tomu Súd zdôraznil, aj to, že zároveň v prípadoch keď takéto názory nepatria do tejto kategórie, zmluvný štát nemože s odvolaním sa na ochranu územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti alebo predchádzanie zločinnosti alebo nepokojom, obmedziť právo verejnosti byť o nich informovaný tým, že médiam pohrozí trestným zákonom.⁷²

Súd poznamenal, že recenzia, ktorú publikoval stážovateľ – majiteľ a redaktor týždenníka – obsahovala ostrú kritiku vládnej politiky a konania jej bezpečnostných jednotiek voči Kurdom v juhovýchodnom Turecku a určité frázy mali agresívny tón. Napriek tomu Súd rozhodol, že článok neglorifikoval násilie a nenabádal na pom-

68. *Observer and Guardian proti Spojenému kráľovstvu*, 1991.

69. *Fressoz a Roire proti Francúzsku*, 1999; *Bergens Tidende a ostatní proti Nórsku*, 2000.

70. *Sener proti Turecku*, 2000.

71. *Tamtež*.

72. *Tamtež*.

73. *Barfod proti Dánsku, 1989;*
Lingens
proti Rakúsku, 1986;
Dalban
proti Rumunsku, 1999.
74. *Miller a ostatní*
proti Švajčiarsku, 1988.
75. *Sunday Times (č. 2)*
proti Spojenému kráľovstvu,
1991; Observer a Guardian
proti Spojenému kráľovstvu,
1991.
76. *News Verlags GmbH a*
CoKG proti Rakúsku, 2000.
77. *Handyside*
proti Spojenému kráľovstvu,
1976; Müller a ostatní
proti Švajčiarsku, 1988.
78. *Autronic AG*
proti Švajčiarsku, 1990.
79. *Goodwin*
proti Spojenému kráľovstvu,
1996.
80. *Wille*
proti Nemecku,
1999.

tu alebo ozbrojený odpor a preto bolo odsúdenie sťažovateľa v trestnom konaní porušením článku 10. Sťažovateľ neprekročil hranice svojich povinností a zodpovednosti v situácii konfliktu a napätia, ale ponúkol verejnosti odlišný pohľad na situáciu v juhovýchodnom Turecku, bez ohľadu na to aký trpký tento pohľad pre verejnosť môže byť.

„Formality, podmienky, obmedzenia alebo sankcie“

Rozsah možného zásahu (formality, podmienky, obmedzenia alebo sankcie) do výkonu práva na slobodu prejavu je veľmi široký a neexistujú vopred stanovené hranice. Súd pri skúmaní a rozhodovaní či došlo k zásahu v každom jednom prípade berie do úvahy reštriktívny obsah osobitných opatrení, ktoré prijali národné orgány, na výkon práva na slobodu prejavu. Takýmto zásahom môže byť: odsúdenie v trestnom konaní⁷³ (na pokutu alebo odhatie slobody), povinnosť uhradiť náhradu škody,⁷⁴ zákaz vydávania⁷⁵ alebo uverejnenia fotografií v novinách,⁷⁶ konfiskácia publikácie alebo iného zdroja, prostredníctvom ktorého je vyjadrený názor alebo podávaná informácia,⁷⁷ zamietnutie udeliť licenciu na vysielanie,⁷⁸ zákaz výkonu profesie novinára, príkaz súdu alebo iného orgánu zverejniť no-

vinárske zdroje a/alebo udelenie sankcií v prípade neuposlušnosti,⁷⁹ vyhlásením hlavy štátu, že štátny úradník nebude vymenovaný do verejnej funkcie po svojom verejnom výroku,⁸⁰ atď.

Spomedzi rôznych foriem zásahu Súd vníma ako najnebezpečnejšiu cenzúru pred uverejnením, pretože bráni prenosu informácií a myšlienok k tým, ktorí ich chcú prijímať. Preto opatrenia, ktoré predchádzajú uverejneniu ako sú novinárske licencie, preskúmanie článku úradníkom pred jeho uverejnením alebo zákaz uverejnenia Súd podrobuje veľmi prísnej kontrole.

Aj keď sú takéto obmedzenia dočasné, môžu úplne znížiť hodnotu informácie. V súvislosti so zákazom uverejnenia niektorých článkov v novinách Súd rozhodol, že:

Článok 10 *vyšlovne nezakazuje ukladanie predbežných opatrení týkajúcich sa uverejnenia, ako takých. ... Na druhej strane, riziká, ktoré predbežné opatrenia predstavujú, si vyžadujú čo najpozornejšiu kontrolu zo strany Súdu. Toto platí najmä pokud ide o tlač, pretože spŕady sú tovarom podliehajúcim rýchlej skaze a odkladat' ich zverejnenie, hoci aj na krátku dobu, ich môže obrat' o celú ich hodnotu a zaujímavosť.*

Autorizáciu predchádzajúcu zverejneniu, typickú pre diktátorské režimy, demokratické spoločnosti nikdy neakceptovali a je vo všeobecnom rozpore s článkom 10.

Odmietnutie zaregistrovať názov periodika je jasná forma cenzúry predchádzajúcej vydaniu. Podľa vyjadrenia Súdu, takéto opatrenie „je rovnaké ako odmietnutie periodikám vydávať.“ V prípade *Gawenda* domáce sudy odopreli sťažovateľovi právo zaregistrovať dve publikácie s odvodnením, že žetich názvy „by boli v rozpore so skutočnosťou“.

Súd zistil porušenie článku 10 na základe toho, že zákony upravujúce registráciu periodík neboli dostatočne jasné a predvídateľné. V tomto zmysle Súd rozhodol:

príslušné zákony musia jasne definovať okolnosti, za ktorých sú takéto obmedzenia prípustné, a tým viac, keď dôsledky pôvodného obmedzenia, tak ako v tomto prípade, úplne znemožňujú vydanie periodika. Je to z dôvodu potenciálnej hrozby, ktorú predbežné obmedzenia svojou podstatou predstavujú pre slobodu prejavu zarúčenú článkom 10.⁸¹

Spomedzi rôznych zásahov do slobody prejavu, ktoré nasledujú po prejave, sú pre túto slobodu najnebezpečnejšie odsúdenie a potrestanie v trestnom konaní. V prípade *Castells* sťažovateľ (člen parlamentnej opozície) bol odsúdený na odňatie slobody za urážku španielskej vlády, ktorú v novinách obvinil že je „zlúčinecká“ a že ukrýva páchatelov zločinov proti ľuďom v Baskicku. Na základe týchto skutočností Súd rozhodol, že je *nevyhnutné, aby vláda zo svojej nadradenej pozície*

preukázala zdržanlivosť, pokiaľ ide o uchyľovanie sa k trestnému konaniu najmä v prípadoch, keď prichádzajú do úvahy aj iné možnosti reakcie na neoprávnené útoky a kritiku médií alebo iných oponentov.⁸²

V prípade *Okcuğlu*, kde bol sťažovateľ odsúdený na rok a osem mesiacov odňatia slobody, plus pokutu za „separatistickú propagandu“, Súd uviedol, že bol

zarazený prísnym trestom uloženým sťažovateľovi ... a neobľomnou snahou obžaloby ho odsúdiť.

Ďalej Súd konštatuje, že *povaha prisúdení uloženého trestu sú faktory, ktoré treba brať do úvahy pri určovaní primeranosti zásahu*

a rozhodol, že odsúdenie a potrestanie sťažovateľa bolo v rozpore s článkom 10.⁸³

Dokonca aj tam, kde trestné sankcie predstavovali iba relatívne nízke pokuty Súd proti nim namieta s odvodnením že môžu pôsobiť ako nepriama cenzúra. Vo viacerých prípadoch kde boli novinári pokutovaní Súd rozhodol:

„...hoci trest uložený ich autorovi mu vlastne nezabránil vyjadriť sa, predstavoval prinajmenšom nie-čo ako cenzúru smerujúcu k tomu, aby ho nabudúce odradil od takto formulovanej kritiky (...). V kontexte politickej diskusie by podobný trest mohol odhadiť novinárov od toho, aby prispievali do verejnej diskusie o otázkach týkajúcich

81. *Gawenda* proti Poľsku, 2002.

82. *Castells* proti Španielsku, 1992.

83. *Okcuğlu* proti Turecku, 1999.

sa života spoločnosti. Rovnako takýto trest môže brániť tlačí pri plnení jej informačnej a kontrolnej úlohy.⁸⁴

Navyše pokuty a súdne troyy môžu zasahovať do práva na slobodu prejavu ak ich výška nastolí otázku finančného prežitia osoby, ktorá ich musí zaplatiť.⁸⁵

Odszkodnenie za škody spôsobené druhému na jeho cti alebo dobrej povesti môže predstavovať výrazný zásah do výkonu slobody prejavu bez ohľadu na trestné odsúdenie. V prípade *Tolstoy Miloslavsky* národné súdy rozhodli (na základe porotného systému), že sťažovateľ napísal ohováračský článok a vyzvali ho (spolu s distriktúrom článku), aby zaplatil obeti náhradu škody v sume 1 500 000 libier.⁸⁶ Konštatujúc, že výška náhrady škody bola sama o sebe porušením článku 10 Európsky Súd rozhodol:

... *neznamená to, že porota bola oprávnená priznať akékoľvek odszkodnenie, ktoré sa jej zdalo prímenané. Podľa dohovoru priznanie odszkodnenia musí zohľadňovať rozumný vzťah primeranosti k ujme ktorú povestí utrpela. Porota mala inštrukcie nepotrebať sťažovateľa ale len priznať sumu, ktorá by kompenzovala nepeňažnú ujmu Lordovi Aldingtonovi (obej).*
Súd ďalej dodal, že
rozsah súdnej kontroly ... v čase sťažovateľohov prípadu neposkytoval adekvátne a účinné záručky

proti neprímerane vysokým odszkodneniam.

Na základe toho,
berúc do úvahy výšku odszkodnenia v sťažovateľovom prípade spolu s, v tom čase, nedostatkom adekvátnych a účinných záruk proti neprímerane vysokému odszkodneniu, Súd rozhodol, že došlo k porušeniu práva sťažovateľa podľa článku 10 dohovoru.

Konfiskácia alebo zabavenie prostriedkov na šírenie informácií a myšlienok je ďalším možným zásahom. Bez ohľadu na to, či takéto opatrenia boli nariadené alebo vykonané pred alebo po ich rozšírení. Preto Súd rozhodol, že dočasné zhabanie obrazov, ktoré národné súdy považovali za nemravné bolo zásahom do maliarovej slobody prejavu.⁸⁷ Rovnako tak zhabanie filmu, o ktorom sa domáče orgány domnievali, že obsahuje niekoľko nemravných scén Súd definoval ako zásah do slobody prejavu.⁸⁸ Podobne Súd postupoval aj v prípade zabavenia kníh, ktorých úryvky sa pokladali za nemravné.⁸⁹

Za určitých okolností považuje Súd za zásah do slobody prejavu aj zákaz reklamy. V prípade *Barthold* bol sťažovateľ veterinnárny lekár, ktorý bol posledným východiskom pre majiteľov chovej mačky, pretože ako jediný v Hamburgu prevádzkoval pohotovostnú službu. Poskytol rozhor novinárovi, ktorý potom napísal článok o tom, ako tento nedostatok ovplyvňuje zdravie zvierat

84. *Lingens*
proti Rakúsku, 1986;
Barthold
proti Spolkovej republike
Nemecko, 1985.
85. *Open Door*
a *Dubin Weill Woman*
proti Írsku, 1992.
86. *Tolstoy Miloslavsky*
proti Spojenému kráľovstvu,
1995.
87. *Miller*
proti Švajčiarsku,
1986.
88. *Otto-Preminger Institut*
proti Rakúsku, 1994.
89. *Handyside*
proti Spojenému kráľovstvu,
1976.

v tejto oblasti. Bartholdovi kolegovia veterinári podali proti nemu žalobu na základe zákona o nekalkej súťaži v ktorej ho obvinili že si sám sebe robil reklamu. Súd rozhodol, že tento prípad bol skôr záležitosťou verejnej diskusie ako komerčnej reklamy a považoval obvinenie sťažovateľa za nepodstatné:

(Bartholdovo odsúdenie) by mohlo odradiť členov slobodných profesií od účasti na verejných diskusiách o témach opyvujúcich život spoločnosti ak by existoval čo i len náznak, že ich vyjadrenia sa do určitej miery budú považovať za reklamu. Zároveň, uplatnenie takehoto kritéria má tendenciu brániť tlačí pri plnení je informačnej a kontrolnej úlohy.⁹⁰

Samozrejme, novinový článok by mohol byť stotožňovaný s reklamou. Články s črtami práce s verejnosťou by sa mohli považovať za informácie komerčného charakteru. Napríklad v prípade *Casado Coca* považoval Súd za informácie komerčného charakteru distribúciu reklamných materiálov, čo výústilo do disciplinárneho konania proti dovcynému advokátovi.⁹¹ Napriek tomu, že komerčné informácie sú chránené článkom 10, podliehajú iným normám regulácie ako ostatné informácie. Napríklad v prípade *Markt Intern*⁹² Súd podporil opatrenie vydané voči ekonomickému časopisu, ktoré mu zakazovalo zverejniť informácie o podniku pôsobiacom na trhu. Zdô-

vodňujú, že to bol zásah do výkonu komerčného prejavu, Súd poskytol národným orgánom širší priestor voľnej úvahy a vyhlásil, že zásah spĺňa požiadavky odseku 2 článku 10:

... aj zverejňovanie informácií, ktoré sú pravdivé a opisujú skutočné udalosti môže byť za určitých okolností zakázané: príkladom toho je povinnosť zachovať dôvernosť určitých komerčných informácií. Napriek tomu nesúhlasné názory sudcov obsahovali argumenty, že neexistoval dôvod na rozšírenie voľnej úvahy pre štát:

Cenzúra a zákaz publikácie môžu byť prijateľné len vo veľmi zriedkavých prípadoch. Toto platí osobitne vo vzťahu ku komerčným inzerciam alebo k otázkam ekonomických alebo komerčných politik [...] Ochrana záujmov spotrebiteľov a zákazníkov voči dominantným pozíciám závisí na slobode zverejňovať aj tú najvdvrdšiu kritiku produktov...⁹³

Nezávisle od rozhodnutia založeného na odseku 2, komerčné informácie môžu byť chránené článkom 10 a preto ich zákaz alebo postrestanie predstavuje zásah do slobody prejavu.

Príkaz prezradiť novinárske zdroje a dokumenty, ako aj trest za neuposlušnutie považuje Súd za zásah do výkonu slobody prejavu. V prípade *Goodwin* Súd poznamenal, že takéto opatrenia jednoznačne porušovali slobodu tlače a

90. *Barthold* proti Nemectu, 1985.

91. *Casado Coca*

92. *Markt Intern* Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Spolkovej republike Nemectko, 1989.

93. *Sudca Pettiti*, odlišný názor.

94. Goodwin
proti Spojenému kráľovstvu,
1996.
95. *Sunday Times*
proti Spojenému kráľovstvu,
1979.
96. A. Rzaplinski,
*Restrictions on the
expression of opinions
or disclosure of information
on domestic or foreign
policy of the state*
(Obmedzenia vyjadrova-
nia názorov alebo zverej-
nenia informácií
o domácej alebo zahra-
ničnej politike štátu),
Budapešť 1997,
COE Monitor (97) 3.

rozhodol v prospech novinára.⁹⁴

Prehľadka priestorov novinového vydáva-
teľstva alebo vysielacej stanice je ďalšou formou
porušenia slobody tlače. Či už na takúto pre-
hľadku oprávňuje súdny príkaz alebo nie, ohro-
zila by nielen dôvernosť novinárskych zdrojov,
ale aj celú redakciu, a pôsobila by ako cenzúra
voči všetkým novinárom v krajine.

Tri podmienky legitímneho zásahu do výkonu slobody prejavu

Podľa odseku 2 môžu domáce orgány kto-
réhokoľvek zmluvného štátu zasiahnuť do
výkonu slobody prejavu vtedy, keď sú splnené tri
kumulatívne podmienky:

1. zásah (v zmysle „formality“, „podmienky“,
„obmedzenia“ alebo „trestu“) je stanovený v
zákone,
2. cieľom zásahu je ochrana jedného alebo
viacerých týchto záujmov alebo hodnôt: ná-
rodná bezpečnosť, územná celistvosť, verej-
ná bezpečnosť, predchádzanie nepokojom
alebo zločinosti, ochrana zdravia, morálky,
povesť alebo práv iných, zabránenie úniku
dôverných informácií a zachovanie autority a
neustrannosti súdnej moci,
3. zásah je nevyhnutný v demokratickej spo-

ločnosti.

Hlavnou úlohou článku 10 je chrániť slobodu
prejavu každého. Súd preto zaviedol prísne pra-
vidlá interpretácie možných obmedzení obsah-
ných v odseku 2. V prípade *Sunday Times*⁹⁵ Súd
rozhodol:

*Prísna interpretácia znamená, že obmedzenia sa
môžu uplatniť len na základe tých kritérií, ktoré
sú uvedené v ustanovení o výnimkách, a tieto kri-
teriá musíme zase chápať takým spôsobom, aby
jazyk nepresahoval svoj bežný význam. V prípade
ustanovení o výnimkách ... sa princíp prísnej inter-
pretácie stretáva s určitými ťažkosťami, kvôli širo-
kému významu samotného ustanovenia. Napriek
tomu ukladá orgánom niekoľko jasne defino-
vaných povinností ...*

Súd v zásade zaviedol právnu normu, že vo
všetkých hraničných/nejednoznačných prípadoch
musí byť sloboda jednotlivca nadradená
nad tvrdenia o prevažujúcom štátnom záujme.⁹⁶

Ak Súd dospje k názoru, že boli naplnené
všetky tri podmienky bude považovať zásah štátu
za legitímny. Dôkazné bremeno o tom, že boli
splnené všetky tri podmienky, zostáva na štáte.
Súd skúma tieto tri podmienky v poradí ako u-
vádzame vyššie. Ak Súd zisťuje, že štát nespĺnil jed-
nu z troch podmienok, prípad ďalej neskúma a
rozhodne, že daný zásah nebol oprávnený a teda
bola porušená sloboda prejavu.

„Zásah štátu“ treba vykladať ako akúkoľvek formu zásahu orgánu verejnej moci alebo verejnej služby, ako sú súdy, prokuratúra, polícia, ostatné orgány umožňujúcej práva, spravodajské služby, ústredné alebo miestne rady, vládne oddelenia, rozhodovacie orgány armády, verejné profesionálne združenia. Zoznam nie je úplný, tento výpočet sa len snaží ilustrovať možné národné orgány, ktoré by mohli svojou činnosťou obmedziť výkon slobody prejavu. Súd nerozlišuje, ktorý konkrétny orgán do tohto práva zasiahol, ale vo všetkých prípadoch pred Súdom v Štrasburgu sa za žalovaného považuje vláda daného štátu.

Ak národné súdy rozhodujú o prípadoch, ktoré sa akýmkoľvek spôsobom týkajú slobody prejavu, musia zohľadniť tieto tri podmienky. Základným cieľom systémom dohovoru je, aby domáce súdy uplatňovali text dohovoru v súlade s judikatúrou štrasburského Súdu. Európsky Súd má byť len posledná inštancia. Preto sú národné súdy prvou a najdôležitejšou inšinciou na zaručenie slobodného výkonu slobody prejavu a na zistenia toho, či prípadné obmedzenia sú v súlade s požiadavkami zakorenými v odseku 2 tak, ako ich vykladal a interpretoval Súd.

„Výkon týchto slobôd ... môže podliehať ... obmedzeniam alebo sankciám tak ako ich stanovuje zákon“

Podľa tejto požiadavky, akýkoľvek zásah do výkonu slobody prejavu, musí mať oporu v národnej legislatíve, čo obvyčajne znamená písaný a verejný zákon prijatý v parlamente. Národný parlament musí rozhodnúť či takéto obmedzenie je alebo nie je možné. Napríklad, v prípade týkajúcom sa odsúdenia novinára za urážku na cti, musí byť urážka na cti upravená v domácej legislatíve. Alebo, v prípadoch nariadenia alebo výnutenia zákazu zverejnenia alebo zhabania prostriedkov, ktorými sa prejav šíri, ako napríklad kníh, novin alebo kamier, musia takéto opatrenia vychádzať z ustanovení domáceho zákona. Rovnako aj v prípade prehliadky priestorov v ktorých sídli redakcia novin alebo v prípade zákazu vysielania rozhlasovej stanice, alebo jej zrušenia, musia tieto opatrenia vychádzať z domácich zákonných opatrení.

Vo veľmi ojedinelých prípadoch Súd prijal argument, že pravidlá common-law, alebo zásady medzinárodného práva tvoria právne základy pre zásah do slobody prejavu. Napríklad, v prípade *Sunday Times*, Súd rozhodol, že britské pravidlá common-law upravujúce inštitút pohrdania súdom je dostatočne presné a spĺňa požiadavky „dané zákonom“.⁹⁷ Rovnako aj v prípade *Groppera Radio AG a iní*⁹⁸ a *Autronic AG*⁹⁹, Súd pripustil, že odvolaním sa štátu na pravidlá medzinárodného práva verejného, aplikovateľné na

97. Napriek tomu, bola, na základe rozhodnutia Súdu, prijatá v tejto oblasti národná legislatíva.

98. *Groppera Radio AG a iní*

99. *Autronic AG proti Švajčiarsku, 1990.*

národnej úrovni bola táto požiadavka naplnená. Hoci nemožno vylúčiť, že pravidlá common-law alebo zvykového práva môžu obmedziť slobodu prejavu, malo by to byť skôr ojedinelou výnimkou. Sloboda prejavu je tak dôležitá hodnota, že jej obmedzenie by vždy malo mať svoju demokratickú legitimitu, ktorá je odkodená len od parlamentných rokovaní a hlasovaní.

Táto požiadavka sa týka aj kvality zákonov prijímaných v parlamente. Súd stále pripomína, že zákon musí byť verejný, dostupný a predvídateľný. Ako skonštatoval v prípade *Sunday Times*¹⁰⁰,

Zákon musí byť v prvom rade primerane dostupný: občania musia byť oboznámení, že z právnych noriem vzťahujúcich sa na daný prípad je jeho použitie za daných okolností vhodné. Po druhé, norma sa nemôže považovať za „zákon“, ak nie je formulovaná dostatočne presne na to, aby občanom umožnila upraviť svoje správanie. Tí musia byť schopní – v prípade potreby po vhodnom poučení – predvídať, v rozumnej miere, dôsledky, ktoré ich konanie so sebou prináša. Tieto dôsledky nemusia byť predvídateľné s absolútnou istotou, pretože skúsenosť ukazuje, že to ani nie je možné. Teda ešte raz, hoci istota je veľmi žiaduca, môže so sebou prinášať aj neprímeranú nepružnosť a zákon musí

byť schopný držať krok s meniacimi sa okolnosťami. Preto je mnoho zákonov nutne formulovaných viac-menej všeobecne a ich interpretácia a aplikácia je vecou praxe.

Zatiaľ čo v prípade *Sunday Times*, Súd rozhodol, že pravidlá common-law splnili požiadavku „zákona“, pamätajúc aj na právnu radu adresovanú sťažovateľovi v prípade *Rotaru*¹⁰¹ Súd rozhodol, že domáci zákon nebol „zákon“,

pretože nebol formulovaný dostatočne presne, aby umožnil jednotlivcom, v prípade potreby s primeraným poučením, upraviť svoje správanie.

V prípade *Petra*¹⁰² Súd rozhodol, že domáce ustanovenia vzťahujúce sa na monitorovanie pošty väzňov ... ponechávajú národným orgánom prílišnú voľnosť

a že tajné uplatňovanie predpisov nespĺňa požiadavku

prístupnosti ... a že rumunské zákony neuvádzajú dostatočne jasne rozsah a spôsob výkonu voľnej úvahy, ktorou disponujú verejné orgány.“

Hoci rozsudky v prípadoch *Rotaru* a *Petra* sa

100. *Sunday Times* proti Spojenému kráľovstvu, 1979.

101. *Rotaru* proti Rumunsku, 2000.

102. *Petra* proti Rumunsku, 1998.

tykali porušenia článku 8 (právo na súkromie), Súd aplikuje rovnaké normy aj keď ide o národné zákony týkajúce sa slobody prejavu.

Najnovší a najdôležitejší prípad týkajúci sa článku 10 a súvisiaci s kvalitou zákonov, je právopodobne *Gaweda proti Poľsku*, kde sudy zamietli sťažovateľovi registráciu dvoch periodík s odôvodnením, že ich názvy sú „v rozpore so skutočnosťou“. Ich názvy boli *Spoločensko-politický mesačník, európsky modriny trbunál* a *Nemecko – tisícročný nepriateľ Poľska*. Pokiaľ ide o prvý titul, domáce sudy zamietli registráciu, pretože navrhovaný názov „by naznačoval, že v meste Keyz bola založená európska inštitúcia, čo zjavne nebola pravda“. Registráciu druhého titulu zamietli z dôvodu, že „názov by nebol v súlade so skutočnosťou, pretože je príliš zameraný na negatívne stránky poľsko-nemeckých vzťahov, a vytvára tak nevyvážený obraz o skutočnosti.“ Súd si všimol, že domáce sudy

vyvodili z pojmu „nie je v súlade so skutočnosťou“ právnomoc zamietnuť registráciu v prípade, keď usudzujú, že názov nespĺňa test správnosti, t.j. že navrhované názvy periodík, v zásade vyjadrujú nepravdivý obraz.

Požiadavka, aby názov časopisu obsahoval pravdivé informácie je

po prvé nevhodná z pohľadu slobody tlače. Názov časopisu nie je vyhlásenie ako také, a jeho základnou funkciou je, aby ho jeho súčasní a budúci čitateľa dokázali na trhu s periodikami identifikovať. Po druhé, takáto interpretácia si vyžaduje zákonné ustanovenie, ktoré súdy jasne oprávňuje takto rozhodnúť. Skrátka, interpretácia súdov vyhovoria nové kritériá, ktoré sa na základe textu, špecifikujúceho situácie v ktorých môže byť registrácia titulom zamietnutá, nedali predvídať.

Súd ďalej uznal, že súdna povaha registrácie je cennou zárukou slobody tlače, ale rozhodol, že rozhodnutie súdov musí byť zároveň v súlade s princípmi článku 10. Súd rozhodol, že zákon, ktorý zmocnil súdy registráciu zamietnuť, ak okrem iného nie je registrácia v súlade so skutočnosťou, „nebol formulovaný dosť presne na to, aby sťažovateľ mohol upraviť svoje spravánie.“¹⁰³

Súd interpretoval znaky právneho základu obmedzenia, kde sa proti jednotlivcovi použilo opatrenie tajného sledovania. Preto v prípade *Malone*¹⁰⁴, Súd rozhodol, že slovné spojenie „ustanovuje zákon“

sa neodvoláva len na domáce zákonodarstvo, čo je výslovné uvedené v preambule dohovoru ... Slovné spojenie teda predpokladá...že v domácom záko-

103. *Gaweda proti Poľsku, 2002.*

104. *Malone proti Spojenému kráľovstvu, 1984.*

nodaršve musí existovať opatrenie na právnu ochranu proti svojvoľným zásahom verejných orgánov do zaručených práv ... Riziká svojvoľie sú zjavné najmä ak sa zásahy vykonávajú tajne.

V tom istom rozsudku a aj v rozsudku *Leander*¹⁰⁵ Súd povedal, že aj v oblastiach, ktoré majú vplyv na národnú bezpečnosť alebo boj proti organizovanej kriminalite, kde predvidateľnosť povahy zákona môže byť slabšia (napríklad za účelom efektívnosti vyšetrovania), musí byť znenie zákona predsa dostatočne jasné, aby jednotlivcom dostatočne naznačilo čo je právne konanie a následky protiprávneho konania. Navyše v rozsudku *Leander* Súd konštatoval, že pri

hodnotení, či je kritérium predvidateľnosti splnené, sa musia brať do úvahy aj vykonávanie predpisov alebo administratívne postupy, ktoré nemajú charakter formálneho zákona, do tej miery do akej sú tí, ktorých sa týkajú oboznámení s ich obsahom.

Súd ďalej rozhodol, že v prípadoch aplikácie zákona obsahujúceho tajné opatrenia, pri ktorých nie je prípustná kontrola zo strany príslušných osôb, alebo širokej verejnosti, musí samotný zákon, nie vykonávacie predpisy, uvádzať rozsah legitímneho cieľa príslušného opatrenia, a tým poskytnúť jednotlivcom primeranú ochranu pred svojvoľným zásahom.

Preto musia domáce súdy preskúmať kvalitu

zákonov, ostatných noriem, postupov alebo právnej teórie, ktorá zakladá obmedzenia výkonu slobody prejavu. Musia sa najprv zamerať na požiadavky verejnosti a prístupnosti, ktoré sú väčšinou splnené, ak je príslušný zákon publikovaný. Tieto požiadavky s určitou mierou nespĺňajú nepublikované vnútorné predpisy alebo iné normy, ak si príslušná osoba nebola vedomá ich existencie a/alebo obsahu. Hodnotenie predpovedateľnosti a predvidateľnosti charakteru zákonnych ustanovení alebo súdnej judikatúry sa zdá byť komplikovanejšie. Súdly musia preskúmať, či je príslušný predpis navrhnutý dostatočne jasne a presne, s presne definovanými pojmami, ktoré umožňujú vzájomný vzťah činnosti a požiadaviek zákona a jasne stanovujú oblasti nedovoleného konania a následky za porušenie jednotlivých predpisov.

Právne normy, ktoré oprávňujú verejné orgány nariadiť a prijať tajné opatrenia, ako napríklad tajné sledovanie, proti jednotlivcom, musia byť pod prísnou kontrolou súdov, pretože predstávajú najnebezpečnejší zásah do práv jednotlivca. Ak domáce súdy narazia na protichodnosť noriem, napríklad medzi zákonmi alebo inými predpismi prijatými miestnymi orgánmi a zákonmi s celoštátnou pôsobnosťou a/alebo ústavou, musia sudcovia aplikovať také právne predpisy, ktoré najlepšie zabezpečia neobmedzený výkon slobody prejavu. Navyše všetky domáce zákony sa

105. *Leander*
proti Švédsku, 1987.

musia interpretovať a aplikovať v súlade s judikatúrou a princípmi Súdu. Tam kde existujú zjavné rozpory má prednosť európske právo.

„Výkon týchto slobôd ... môže podliehať takým ... obmedzeniam ... ktoré sú nevyhnutné ... v záujme národnej bezpečnosti, územej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom alebo zločinosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

Zoznam možných dôvodov na obmedzenie slobody prejavu je konečný: Národné orgány nie sú oprávnené odvolávať sa na žiadny iný dôvod, ktorý nepatrí medzi tie, vymenované v odseku 2. Preto, keď domáce súdy majú uplatniť zákonné opatrenie, ktoré by mohlo zasahovať so slobody prejavu, musia určiť hodnotu alebo záujem chránený daným opatrením a uistiť sa, či sa hodnota alebo záujem nachádza medzi tými, ktoré sú vymenované v odseku 2. Len v prípade že tomu tak je, môžu súdy toto opatrenie voči zainteresovanej osobe použiť.

Napríklad, legitímnym cieľom trestného oznámenia, alebo civilnej žaloby proti novinárovi obvinenému z poškodenia dobrého mena alebo cti, bude ochrana „povesti alebo práv iných“. Alebo legitímnym cieľom zhabania nemravných kníhy

by mohla byť ochrana „morálky“. Alebo, opatrenie súdu voči novinárom, ktoré uverejňujú dôverné informácie by mohlo byť odôvodnené záujmom „národnej bezpečnosti“. Súdy sa však musia presvedčiť, že záujem, ktorý majú chrániť je skutočný a nie je to len číra alebo neistá možnosť.

Problémy môžu vzniknúť v prípadoch urážky alebo ohovárania vysokých funkcionárov (vrátane prezidenta krajiny, ministrov, členov parlamentov atď.), alebo štátnych úradníkov (vrátane policajtov, prokurátorov a tých, ktorí dohliadajú na verejný poriadok a všetkých zamestnancov verejného sektora).

Hoci cieľ, ktorým je odsúdenie osoby, ktorá urazila alebo ohovárala osobu patriacu do jednej z týchto kategórií, môže byť odôvodnený potrebou ochrany „povesti alebo práv iných“, vyšší trest – zo zákona – ako ten, ktorý ukladá zákon za urážku alebo ohováranie bežných osôb je neodôvodnený. Vyššie tresty za ohováranie vysokých funkcionárov alebo štátnych úradníkov sú v protiklade s princípom rovnosti pred zákonom. Navyše, takéto vyššie tresty by implicitne chránili viac, ako len práva jednotlivcov pracujúcich v týchto funkciách. Chránili by abstraktné pojmy ako „štátna autorita“ alebo „štátna prestíž“, ktoré v odseku 2 nie sú vymenované.

Navyše, hodnoty ako „obraz/česť krajiny alebo vlády“, „obraz/česť národa“, „štátne alebo iné

oficiálne symboly“, „obraz/autorita verejných orgánov“ (iných ako súdov) v odseku 2 nie sú vymenované, a preto nie sú legitímnymi cieľmi obmedzovania slobody prejavu. Preto domáce súdy nesmú posilňovať žiadnu kritiku – vyjadrenú slovami, gestami, obrazmi, alebo iným spôsobom – tých abstraktných pojmov, ktoré nespádajú do pôsobnosti ochrany odseku 2. Vysvetlenie môže- me nájsť v existujúcich pravidlách demokratickej spoločnosti, kde kritika tých (jednotlivcov a inštitúcií), ktorí vykonávajú verejnú funkcie je základným právom a povinnosťou médií, bežných ľudí a celej spoločnosti. Napríklad, zničenie štátneho symbolu, alebo jeho hanobenie je prejavom nesúhlasu a kritiky jednotlivca s niektorými politickými rozhodnutiami, činnosťou verejných orgánov, verejnou politikou v určitej oblasti, alebo niečím iným, čo súvisí s výkonom verejnej funkcie. Takýto nesúhlas a kritika musia byť slobodné, pretože sú jediným spôsobom, ako diskutovať na verejnosti o neprávostiach a hľadani možnosti nápravy. Navyše, takéto všeobecné a abstraktné pojmy, ako „štátna autorita“, obvyčajne skrývajú nejaké súkromné a nezárodné záujmy tých vo funkciách, alebo aspoň ich záujem zosťat v nich za každú cenu.

Ak sú domáce súdy presvedčené, že zásah do slobody prejavu je založený na legitímnom ciele, musia ďalej, tak ako to robí Súd, na základe jeho podrobne prepracovaných princípov, posúdiť tre-

tiu požiadavku odseku 2 a rozhodnúť, či takýto zásah je „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

„Výkon týchto slobôd ... môže podliehať takým ... obmedzeniam ... ktoré ... sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti ...“

Aby domáce súdy mohli rozhodnúť podľa tejto tretej podmienky, musia aplikovať princíp primeranosti a zodpovedať otázku „Bol cieľ primeraný prostriedkom použitým na jeho dosiahnutie?“ V tejto rovnici je „cieľ“ jedna, alebo viac hodnôt a záujmov stanovených v odseku 2, na ochranu ktorých môže štát zasiahnuť do slobody prejavu. Pod pojmom „prostriedky“ rozumieme samotný zásah. „Cieľ“ je teda ten osobitný záujem, na ktorý sa štát odvoláva, ako napríklad „národná bezpečnosť“, „pokoj“, „morálka“, „práva iných“ atď. Pojem „prostriedky“ znamená osobitné opatrenie, prijaté alebo nariadené voči osobe, ktorá vykonáva svoje právo prejavu. „Prostriedky“ môžu byť napríklad: odsúdenie za urážku alebo ohováranie, prikaz na zaplatenie náhrady škody, zákaz publikovania, zákaz vykonávať novinársku profesiu, prehladka sídla novín, zabavenie prostriedkov, prostredníctvom ktorých sa názor šíril atď.

Rozhodnutie o primeranosti vychádza z princípov, ktorými sa riadi demokratická spoločnosť. Aby sa dokázalo, že zásah bol „nevyhnutný v de-

„mokratickej spoločnosti“, musia byť domáce súdy, ako aj európsky Súd, presvedčené, že existovala „naliehavá spoločenská potreba“, ktorá si vyžadovala toto konkrétne obmedzenie výkonu slobody prejavu. V prípade *Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu*¹⁰⁶ Súd rozhodol, že „adjektívum ‚nevyhnutný‘, v zmysle článku 10, odsek 2 zahŕňa ‚naliehavú spoločenskú potrebu‘.

Prými, kto posudzuje existenciu naliehavej spoločenskej potreby sú národné inštitúcie, ktoré by mali zohľadňovať judikatúru Súdu. S európskou kontrolou sa zároveň spája aj rámec voľnej úvahy, zahŕňajúci zákon a aj rozhodnutia ktoré ho aplikujú, vrátane rozhodnutí nezávislých súdov. V tomto zmysle Súd rozhodol, že „Zmluvné štáty majú určitý rozsah voľnej úvahy na posúdenie existencie takejto potreby, ale táto ide ruka v ruke s európskou kontrolou, ktorá sa týka zákona a zároveň rozhodnutí, ktoré ho aplikujú, a to aj keď sú vydané nezávislým súdnictvom.“¹⁰⁷ Súd je preto oprávnený vyniesť konečný rozsudok o tom, či je „obmedzenie“ porovnatelné so slobodou prejavu tak ako ju chráni článok 10. Odkaz národným súdom znie, že v prípade, ktorý sa týka slobody prejavu, by mali prihliadať na judikatúru Súdu už od prvého pojednávania. Keďže normy ako judikatúra Súdu poskytujú slobode prejavu väčší rozsah ochrany ako národná legislatíva a judikatúra, žiadny sudca v

dobrej viere nemôže konať inak ako uplatňovať širšie európske normy.

Berúc do úvahy každý jeden legitímny „cieľ“ uvedený v odseku 2 budeme ďalej skúmať argumenty Súdu pri hľadaní odpovede na otázku „bol zásah nevyhnutný v demokratickej spoločnosti?“ alebo „bol cieľ primeraný prostriedkom?“. Samozrejme, „prostriedok“ bude vo všetkých prípadoch rovnaký; zásah do slobody prejavu.

Sloboda prejavu a národná bezpečnosť/územná celistvosť /verejná bezpečnosť

Jedným z prípadov, kde obmedzenie slobody prejavu bolo zdôvodnené záujmom „národnej bezpečnosti“ je prípad *Observer a Guardian*.¹⁰⁸ V roku 1996 tieto dva denníky oznámili svoj zámer uverejniť úryvky z knihy *Spycatcher* od bývalého tajného agenta Petra Wrighta. V čase oznámenia tohto zámeru kniha ešte nebola vydaná. Obsahovala informácie o údajných nezákonných aktivitách britskej tajnej služby a jej agentov.

Autor tvrdil, že MI5 v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch tajne odpočúvala diplomatické konferencie v Londýne, ako aj rokovania o nezávislosti Zimbabwe v roku 1979, že odpočúvala diplomatov Francúzska, Nemecka, Grécka a

106 *Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu*, 1995.

107 *Lingens proti Rakúsku*, 1986; *Janowski proti Poľsku*, 1999;

Tammer proti Estónsku, 2001, *atď.*

108 *Sunday Times proti Spojenému kráľovstvu* (č. 2), 1991.

Indonézie a aj Chruščovov apartmán počas jeho návštevy v Británii v roku 1950, že prenikla do budov sovietskych konzulátov v zahraničí a rozmiestnila tam odpočívacie zariadenia, že sa neúspešne pokúsila zavraždiť egyptského prezidenta Násira v čase suezskej krízy, že konšpirovala proti Haroldovi Wilsonovi v čase keď zastával funkciu premiéra, od roku 1974 do roku 1976, a že MI5 presmerovala svoje zdroje s cieľom vyšetrovať ľavicové politické skupiny v Británii.

Generálny prokurátor žiadal súd o vydanie zákazu uverejnenia úryvkov z knihy. V júli 1986 súd vydal predbežné opatrenie dočasne zakazujúce zverejnenie po dobu súdneho konania týkajúceho sa trvalého zákazu.

V júli 1987 vyšla kniha v Spojených štátoch a výtlačky z nej sa rozšírili aj v Spojenom kráľovstve. Napriek tomu predbežné opatrenie pre noviny platilo až do októbra 1988, kedy Snemovňa lordov, odmietla vydanie trvalého zákazu, ktorý požadoval generálny prokurátor.

Vydavateľia novín *Observer* a *Guardian* podali proti predbežnému opatreniu sťažnosť na štrasburský súd. Britská vláda argumentovala tým, že v čase vydania predbežného opatrenia boli informácie, ku ktorým mal Peter Wright prístup tajné. Ak by boli tieto informácie zverejnené spôsobili by britskej tajnej službe, jej agentom a tretím stranám obrovské škody, tým že by sa zverejnila iden-

tita agentov, poškodili by sa aj vzťahy so sponzorenými štátmi, organizáciami a osobami, ktoré by stratili dôveru v britskú tajnú službu. Navyše, vláda rozšírila svoje zdôvodnenie aj o argument, že hrozilo riziko, že ostatní súčasní alebo bývalí agenti by nasledovali príklad pána Wrighta. Pokiaľ ide o obdobie po vydaní knihy, vláda sa odvolávala na potrebu zabezpečiť spríatené štáty o tom, že britská tajná služba ochráni informácie účinne. Podľa názoru vlády, jediným možným spôsobom ako to urobiť, bolo dať jasne najavo, že agentom, ktorí sa vyhľadali porušením svojej celoživotnej povinnosti mlčanlivosti v tom možno účinne zabrániť súdnou cestou, a že by sa tak aj malo konať.

K predbežnému obmedzeniu uverejnenia súd vyhlásil, že

... Súd musí preskúmať riziká predbežného obmedzenia nanajvyšš opatrenie, najmä ak sa týka tlače, pretože správy nie sú trvanlivým tovarom a odda lením ich zverejnenia, čo i len na krátky čas, môžu stratiť svoju hodnotu a zaujímavosť.

Súd ďalej rozhodol, že predbežné opatrenie bolo opodstatnené v čase pred vydaním knihy, ale potom už nie. Uverejnením knihy v Spojených štátoch stratili informácie dôvery obsah, a preto už neexistoval záujem zachovávať ich dôvernosť a tajiť ich pred verejnosťou. Za daných okolností, neexistovala „dostatočná“ potreba trvať na predbežnom opatrení.

V čiastočne nesúhlasnom názore sudca Pettiti uvádza, že predbežné opatrenie nebolo opätované ani pred vydáním knihy mimo Spojeného kráľovstva:

pokiaľ ide o tlač, odklad zverejnenia aktuálnej témy má za následok, že článok novinára strati na zaujímavosti.

Sudca ďalej uviedol:

zda sa, že mimoriadne prísne opatrenie a postup aký zvolil generálny prokurátor, neboli ani tak otázkou povinnosti mlčanlivosti, ako obavy z odhalenia určitých nezrovnalostí v činnosti tajnej služby, ktorá sa sražia viac o politické ako spravodajské služby.

Podľa sudcu Pettitoho bola porušená sloboda prijímania informácií, pretože

neposkytnutie informácií verejnosti o fungovaní štátnych orgánov je porušením základných demokratických práv

Sudca De Meyer, tiež v čiastočne nesúhlasnom názore, vyjadril súhlas so sudcom Pettitim a dodal:

tlač musí mať možnosť slobodne publikovať správy z akéhokoľvek zdroja, bez cenzúry, zákazov alebo predbežných obmedzení. V slobodnej a demokratickej spoločnosti nesmie byť miesto pre takéto obmedzenia, a najmä nie vtedy, ak sú použité, tak ako v tomto prípade vädou na „zajatíe nepríjemných informácií“ alebo myšlienok.

V prípade *Vereniging Weekblad Bluf!*¹⁰⁹ sa Súd

zaoberal, na základe rôznych skutočností, konfliktom medzi „národnou bezpečnosťou“ a slobodou prejavu. Stážovateľ, spoločnosť so sídlom v Amsterdame, vydávala týždenník s názvom *Bluf!*, určený zvlášť pre ľavicovo orientovaných čitateľov. V roku 1987 získal *Bluf!* pravidelnú správu danej domácej tajnej služby. Správa z roku 1981 bola označená ako „tajná“ a obsahovala dôležité informácie pre dánsku tajnú službu. Správa sa týkala danej komunistickej strany a protiatomových hnutí. Hovorila aj o plánoch Arabskej ligy otvoriť kanceláriu v Hágu a obsahovala informácie o činnosti poľskej, rumunskej a československej tajnej služby v Holandsku.

Yzdavateľ týždenníka oznámil zverejnenie správy spolu s komentárom, v rámci prílohy k vydaniu z 29. apríla. V ten istý deň poslal šéf danej domácej tajnej služby list na Úrad prokuratúry, v ktorom tvrdil, že rozšírenie správy by bolo porušením trestného zákona. Vzhľadom na tajný charakter informácií, ktoré správa obsahovala podotkol, že *hoci ... jednotlivé informácie v správe neobsahujú (alebo už neobsahujú) štátne tajomstvo, spoločne však tvoria (ak sa čítajú spolu) informácie, ktorých utajenie je nevyhnutné v záujme štátu a jeho spojencov, a to preto, lebo vzájomné porovnanie faktorov poskytuje, v rôznych oblastiach záujmu, prehľad o informáciách, ktoré má tajná služba k dispozícii a o jej činnosti a metódach práce.*

¹⁰⁹ *Vereniging Weekblad Bluf!*

proti Holandsku,
1995.

Následkom toho, boli na základe príkazu sudcu ešte pre vydáním a distribúciou týždenníka, prehladané priestory v ktorých *Blufi* sídlili. Celý náklad vydania magazínu *Blufi* z 29. apríla, vrátane prílohy, bol zhabaný. V noci, bez vedomia príslušných orgánov, ho zamestnanci magazínu *Blufi* znovu vytlačili a na druhý deň na ulici distribuovali približne 2 500 výtlačkov medzi obyvateľov Amsterdamu. Orgány distribúcie nezabránilli.

V máji 1987, sudca ukončil konanie proti zamestnancom *Blufi* bez vznesenia trestných obvinení. Medzitým spoločnosť požiadala o vrátenie skonfiškovaných výtlačkov, ale jej žiadosť bola zamietnutá. V marci 1988, na žiadosť prokurátora dánske súdy rozhodli, že všetky výtlačky *Blufi* majú byť stiahnuté z verejného obehu. Súdly vychádzali z potreby ochrany národnej bezpečnosti a argumentovali, že nekontrolované vlastnictvo tohto materiálu bolo protiprávne a v rozpore s verejným záujmom.

Spoločnosť podala sťažnosť do Štrasburgu s odôvodnením, že dánske orgány porušili jej právo podľa článku 10 dohovoru. Vláda tvrdila, že zásah do slobody prejavu sťažovateľa bol legitímne zdôvodnený potrebou ochrany „národnej bezpečnosti“ a argumentovala, že: jednotlivci alebo skupiny predstavujúce nebezpečenstvo pre národnú bezpečnosť by mohli po prečítaní správ vyodhalit', či má dánska tajná služba informácie o ich podvratnej činnosti. Spôsob akým boli in-

formácie prezentované by im umožnil preniknúť do metód a činnosti tajnej služby a tým potenciálni nepriatelia by mohli informácie použiť na ujmu národnej bezpečnosti.

Pri skúmaní či zásah – zaisťenie a stiahnutie z obehu – bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“, Súd rozhodol:

*Je otázne, či informácie v správe boli natoľko citlivé, že by oprávňovali na zabránenie distribúcie. Predmetný dokument bol šesť rokov starý. ... samotný šéf tajnej služby pripustil, že v roku 1987 už jednotlivé časti informácie neboli štátnym tajomstvom. Napokon, správa bola označená len ako „tajná“, čo predstavuje nižší stupeň utajenia. [...] Stiahnutie z obehu ... treba posudzovať vo svetle všetkých udalostí. Po tom čo bol magazín zhabaný, vydavateľ znovu vytlačil väčší počet výtlačkov a predal ich v zabudovaných uliciach Amsterdamu, následkom čoho boli v čase keď bol magazín stiahnutý z obehu, už predmetné informácia rozšírené. [...] V tejto súvislosti Súd zdôrazňuje, že už predtým rozhodol, že nie je potrebné brániť zverejneniu informácií, ktoré už boli zverejnené alebo už nie sú tajné. [...] predmetné informácie už boli prístupné väčšiemu počtu ľudí, ktorí ich posunuli ďalej. Navyše o udalostiach informovali aj médiá. Na základe toho, ochrana informácií ako štátneho tajomstva nebola viac oprávnená a stiahnutie vydania číslo 267 magazínu *Blufi* nebolo potreb-*

né na dosiahnutie sledovaného legitímneho cieľa. [...] Keďže teda opatrenie nebolo v demokratickej spoločnosti nevyhnutne článok 10 bol porušený.

Rozsudky v prípade *Observer a Guardian* a v prípade *Blufi* poukazujú prinajmenšom na dva dôležité princípy. Prvý princíp hovorí, že keď už je raz informácia o národnej bezpečnosti zverejnená, nemôže byť zakázaná, stiahnutá a ani autori, ktorí ju rozšírili nemôžu byť potrestaní.

Druhý princíp ukladá štátom zakázy, definovať všetky informácie z oblasti národnej bezpečnosti ako neobmedzene tajné, a na základe toho zavádzať a priori obmedzenie na prístup k takýmto informáciám. Niektoré informácie samozrejme môžu mať dôverný charakter, ak existujú závažné dôvody, že ich zverejnenie ohrozí národnú bezpečnosť. Štátút dôvernosti informácie musí byť navyše časovo ohraničený, a potreba zachovávať tento štátut musí byť pravidelne prehodnocovaná. Pri posudzovaní utajenia alebo odtajnenia informácie, ktorá by sa týkala národnej bezpečnosti by sa mal brať do úvahy aj záujem verejnosti poznať určité informácie.

Preto legislatíva, ktorá zakazuje šírenie všetkých informácií z oblasti národnej bezpečnosti absolútne a bezpodmienečne, čím vylučuje verejnú kontrolu činnosti tajných služieb, porušuje článok 10, lebo nie je „nevyhnutná v demokratickej spoločnosti“. Ak sa národné súdy zaobe-

rajú prípadom odvolávajúcim sa na legislativu, ktorá predpokladá všeobecný a bezpodmienečný zákaz šírenia informácií z oblasti národnej bezpečnosti, musia takýto návrh zamietnuť tak v trestnom ako aj občianskom konaní. Súdy musia umožniť novinárom, konajúcim v prospech verejnosti, slobodne hovoriť o zlom fungovaní a protiprávnom konaní tajného spravodajského systému. Pravidlá, ktoré rozvinul európsky Súd v prípadoch, kde bola sloboda prejavu v konflikte so záujmom ochrany národnej bezpečnosti, by mali byť smerodajné na národnej úrovni. Aj keď domáci právny systém explicitne nezakovuje test „nevyhnutnosti“, princíp je primeranosti a verejného záujmu, národné súdy ich pri právnych úvahách musia brať do úvahy a vyvinúť rovnovážny test, ktorý by zodpovedal otázku „nevyhnutnosti“.

Ďalší návrh môžeme nájsť v princípe č. 12 Johnesburských princípov (1995), ktorý hovorí, že *štát nemôže kategoricky zamietnuť prístup ku všetkým informáciám spojeným s národnou bezpečnosťou, ale zákonom má určiť iba tie osobitné a úzke kategórie informácií, ktoré je nevyhnutné utajiť s cieľom chrániť legitímne záujmy národnej bezpečnosti.*

Princíp č. 15 navyše zakazuje potrestanie osoby za ohrozenie národnej bezpečnosti pre odhalenie informácie, ak (1) odhalenie v skutočnosti neohrozuje a pravdepodobne neohrozí legitímny záujem

národnej bezpečnosti, alebo (2) verejný záujem na poznaní informácie prevyšuje riziko ohrozenia po jej zverejnení.

Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy z roku 1981 o práve na prístup k informáciám, ktoré majú k dispozícii verejné orgány podrobuje obmedzenia na prístup k informáciám testu, pozostávajúceho z troch častí: obmedzenia musí stanoví zákon, alebo prax, musia byť nevyhnutné v demokratickej spoločnosti a ich cieľom musí byť ochrana legitímneho verejného cieľa. Akékoľvek neposkytnutie informácie musí byť zdôvodnené a preskúmateľné. Toto pravidlo platí aj pre informácie z oblasti národnej bezpečnosti.

V prípade *Sürek a Özdemir*¹¹⁰ odsúdili vnútroštátne súdy, na základe obvinení zo šírenia separatistickej propagandy, obidvoch sťažovateľov na šesť mesiacov väzenia a pokutu. Vytláčené materiály boli zhabané. Sťažovatelia totiž zverejnili dva rozhovory s vysokopostaveným členom PKK (Strana kurdských pracujúcich), ktorý odsúdil politiku tureckých orgánov na juhovýchode krajiny, a napísal, že sa zameriava na vyhnanie Kurdov z ich územia a zlomenie ich odporu. Zároveň vyhlásil, že vojna v mene kurdského ľudu bude pokračovať „až do posledného muža na našej strane“. Sťažovatelia zverejnili aj spoločné vyhlásenie štyroch organizácií, ktoré podobne ako PKK, turecké zákony zakázali, a žiadali uznať právo Kurdov na sebau-

čenie a stiahnutie tureckej armády z Kurdistanu. Súd sa najprv vyjadril ku kritike voči vláde, ku ktorej došlo prostredníctvom zverejnenia, a rozhodol, že

hranice dovolenej kritiky sú v prípade vlády širšie než v prípade súkromnej osoby, alebo dokonca politika.

Súd ďalej pripomenul, že skutočnosť, že rozhovory poskytol vysokopostavený člen spomenutej organizácie, a že obsahovali tvrdú kritiku oficiálnej politiky štátu a vyjadrovali jednostranný pohľad na situáciu a zodpovednosť za nepokoje v juhovýchodnom Turecku, nemôžu sami o sebe oprávňovať na zásah do slobody prejavu sťažovateľov. Podľa Súdu,

mali rozhovory informatívny obsah, ktorý umožnil verejnosti nazrieť do psychiky tých, ktorí tvoria ľubnú silu opozície proti oficiálnej politike v juhovýchodnom Turecku, a zároveň umožnil zhodnotiť záujmy strán konfliktu.

Súd ďalej rozhodol, že

domáce orgány nedostatočne zohľadnili právo verejnosti byť informovaná z iného uhla pohľadu o situácii v juhovýchodnom Turecku, bez ohľadu na to, aký nepríjemný je pre ňu tento pohľad.

Na záver, Súd konštatoval, že

hoci boli dovody domácich súdov na odsúdenie sťažovateľov relevantné, nemôžu byť dostačujúce na odvodnenie zásahu do ich práva na slobodu prejavu.

Rovnako aj v prípade *Özgül Gündem*, Súd rozhodol, že odsudenia za separatistickú propagandu, ktoré turecká vláda zdôvodnila potrebou ochrany národnej bezpečnosti a zabráneniu zločinosti a nepokojov, boli v rozpore s článkom 10: použítie pojmu „Kurdistan“ v kontexte, ktorý by naznačoval, že toto územie by malo byť, alebo je oddelené od územia Turecka, a nároky osôb spravovať túto organizačnú jednotku považujú turecké úrady za vysoko provokačné.

Potom, ako sa Súd vyjadril k právu verejnosti poznať aj názory odlišné od názorov štátu a väčšinovej populácie, vyhlásil, že *hoci niekoľko článkov bolo k oficiálnym inštitúciám veľmi kritických a pri obviňovaní tajnej služby z nezákonného konania použili farbisté a pejoratívne výrazy, Súd aj napriek tomu konštatuje, že neexistuje dôvod, aby boli považované za také, ktoré obhajujú násilie alebo k nemu podnecujú.*¹¹¹ Naopak, v prípade *Süretek* (č. 3), Súd rozhodol, že obmedzenie slobody prejavu z dôvodov ochrany národnej bezpečnosti a úznej celistvosti bolo primerané k, pretože článok bol schopný vyvolať násilie v juhovýchodnom Turecku:

*Skutočne, čitateľovi oznamuje, že použítie násilnaja potrebné a oprávnené ako prostriedok sebaobraný voči agresorovi.*¹¹²

Odlíšnosť od ostatných prípadov spočíva v schopnosti napadnutého článku podnieť násil-

lie a v možnosti, že k takémuto násiliu dôjde, o čom Súd rozhodol na základe konkrétnych okolností oboch prípadov.

Názory, že „národná bezpečnosť“ spolu s „verejnou bezpečnosťou“ a „právami iných“ prevyšovali záujem ochrany slobody prejavu v prípadoch, kde domáce súdy sankcionovali prejav, ktorý bol zameraný na porušovanie práv daných dohovorom. V prípade *Kühnen*¹¹³ sťažovateľ vidol organizačnú, ktorej cieľom bolo dostať Národnú socialistickú stranu (v Nemecku zakázanú) späť na politickú scénu. Pán Kühnen šíril publikácie, ktoré vyzývali na boj za socialistické a nezávislé Veľké Nemecko. Napísal, že jeho organizačia je za „jednotu Nemecka, sociálnu spravodlivosť, rasovú hrdosť, spoločenstvo ľudí a priateľstvo“ a proti „kapitalizmu, komunizmu, sionizmu, odcudzeniu spôsobenému masami zahraničných robotníkov, ničeniu životného prostredia“. Napísal aj: „ktokoľvek slúži tomuto cieľu nech koná, ktokoľvek mu bráni budeme proti nemu bojovať a zničíme ho“.

Pána Kühnena nemecké súdy odsúdili na trest odňatia slobody.¹¹⁴ Európska komisia pre ľudské práva poznamenala, že sťažovateľ obhajoval národný socializmus s cieľom poškodiť základné demokratické a slobodné zriadenie, a že jeho prejav bol v rozpore so základnými hodnotami vyjadrenými v preambule dohovoru: základné slobody

111. *Özgül Gündem proti Turecku, 2000.*

112. *Süretek*

113. *Süretek* (č. 3), 1999.

Kühnen

proti Spolkovej republike Nemecko; správa 1998.

114. Nemecký Trestný zákonník zakazuje šírenie propagandy protustavynými organizáciami,

ak je táto propaganda namierená proti základnému demokratickému zriadeniu, slobode a porozumeniu medzi ľuďmi.

obsiahnuté v dohovore „sú najlepšie zachovávané ... efektívnu politickú demokraciu“.¹¹⁵ Navyše, Komisia konštatovala, že prejav sťažovateľa obsahoval prvky rasovej a náboženskej diskriminácie. Nasledne rozhodla, že sťažovateľ chcel použiť slobodu prejavu na podporu konania, ktoré je v rozpore s duchom dohovoru, a v rozpore s článkom 17, ktorý zakazuje zneužitie práv. Zverešené rozhodnutie Komisie znelo, že zásah do výkonu slobody prejavu sťažovateľa bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

Podobné rozhodnutie bolo prijaté aj v prípade *D.I. proti Nemecku*,¹¹⁵ kde sťažovateľ (historik) poprel existenciu plynových komôr v Osvienčime, keď vyhlásil, že to boli podvrhy postavené v prvých dňoch po vojne a že nemeckí daňovníci za ne zaplatili približne 16 miliárd nemeckých mariek. Nemecké súdy udelili sťažovateľovi pokutu a pred komisiou tento trest odôvodňovali záujmom ochrany „národnej bezpečnosti a územnej celistvosti“, „povesti a práv iných“ a „predchádzaním nepokojom a zločinosti“. Komisia aplikovala princíp primeranosti a konštatovala:

verejný záujem na predchádzaní zločinosti a nepokojom medzi obyvateľmi Nemecka kvôli utrápivému správaniu voči Židom a podobným útokom, a požiadavka chrániť ich povesť a práva prevažujú v demokratickej spoločnosti nad slobodou sťažovateľa šíriť publikácie popierajúce, že existovalo

vraždenie Židov v plynových komorách počas nacistického režimu.

Komisia prijala podobný záver aj v prípadoch *Honsik*¹¹⁶ a *Ochensberger*,¹¹⁷ kde sťažovateľa tiež poprel existenciu holokaustu a podnecovali k rasovej nenávisti.

Súd skúmal aj vzťah medzi „národnou bezpečnosťou“ a slobodou prejavu v súvislosti s vojenským tajomstvom. V prípade *Hadjianastasiou*,¹¹⁸ bol dôstojník odsúdený na podmienečný päťmesačný trest odňatia slobody za odhalenie tajných vojenských informácií súkromnej spoločnosti za finančnú odmenu. Táto informácia sa týkala špeciálnej zbrane a s ňou súvisiaceho technického know-how a podľa vlády mohlo odhalenie spôsobiť značné narušenie národnej bezpečnosti.

Potom ako Súd konštatoval, že článok 10 chráni aj vojenské informácie, uznal, že odsúdenie bolo „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ na ochranu „národnej bezpečnosti“ a rozhodol: *odhalenie štátneho záujmu v súvislosti s danou zbraňou a príslušnými technickými informáciami, ktoré môžu naznačiť pokrok štátu pri jej výrobe, majú schopnosť spôsobiť značné narušenie národnej bezpečnosti. [...] Dôkazy zároveň preukázali rozumný vzťah primeranosti medzi použitými prostriedkami a dosiahnutím legitímneho cieľa.*

Rozsudok v prípade *Hadjianastasiou* vysielala národným súdom dva dôležité odkazy. Po prvé,

- 115. *D.I. proti Nemecku*, 1996.
- 116. *Honsik proti Rakúsku*, 1995.
- 117. *Ochensberger proti Rakúsku*, 1994.
- 118. *Hadjianastasiou proti Grécku*, 1992.

že nie všetky vojenské informácie majú byť mimo dosahu verejnosti.

Po druhé, Súd znovu rozhodol, že je na národných súdoch, aby osobitne v každom prípade zhodnotili, či príslušná informácia predstavuje pre národnú bezpečnosť skutočne a závažne nebezpečenstvo. Takéto zhodnotenie, založené na princípe primeranosti je odpoveďou na otázku, či prejav, ktorý zverejňuje vojenské informácie sa má alebo nemá zakázať či sankcionovať.

Sloboda prejavu a predchádzanie nepokojom a zločinosti

Štátne orgány obmedzili slobodu prejavu na základe „predchádzania nepokojom“ v prípade *Incal*¹¹⁹.

Pán Incal, turecký štátny občan, člen Ludovej strany práce (Ústavný súd ju rozpustil v roku 1993), šírili letáky obsahujúce ostrú kritiku tureckej vládnej politiky a vyzývajúce obyvateľov kurdského pôvodu, aby sa spojili a predložili konkrétne politické požiadavky. Letáky vyzývali ľudí na boji proti kampani na vytlačenie Kurdov, ktorú spustila turecká tajná služba a miestne samosprávy a nazvali túto kampanť „súčasťou zvláštnej vojny, ktorú krájinu v súčasnosti vedie proti kurdskému ľudu“. Leták zároveň opisoval kroky

vlády ako „štátny teror proti tureckému a kurdskému proletariátu“. Napriek tomu letáky nevyžadovali násiliu alebo nenávisť. Turecká tajná služba úsúdila, že letáky sa dajú považovať za separatistickú propagandu a súdy odsúdili pána Incala na šesť mesiacov odňatia slobody na základe obvinení z podnecovania k spáchaniu trestného činu. Dostal aj zákaz výkonu verejnej služby a účasti na viacerých činnostiach politických organizácií, združení a odborových zväzov.

Turecká vláda pred Súdom argumentovala, že odsúdenie sťažovateľa bolo nevyhnutné na predchádzanie nepokojom, keďže obsah letákov bol agresívny, provokačný a mohol v ľuďoch kurdského pôvodu vyvolať dojem, že sú obeťami „zvláštnej vojny“ a sú preto oprávnení vytvárať výbory sebaobrany. Vláda ďalej argumentovala, že „zo znenia textu letákov bolo zjavné ... že ich cieľom bolo vyvolať vzburu jednej etnickej skupiny proti štátnym orgánom“ a že „záujem na boji proti terorizmu a na jeho zničení má v demokratickej spoločnosti prednosť“. Súd sa s názormi vlády nestotožnil a odvolal sa na požiadavku, ktorá hovorí, že „činnosť alebo nečinnosť vlády podlieha prísnej kontrole nie len zákonodarných a súdnych orgánov, ale aj verejnej mienky.“ Pri rozhodovaní o tom, či odsúdenie a potrestanie sťažovateľa bolo „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ Súd zdôraznil,

119.

Incal
proti Turecku, 1998.

že sloboda prejavu je cenná pre všetkých, ale osobitne je dôležitá pre politické strany a ich aktívnych členov.

Súd konštatoval, že nezistil žiadny dôvod, čo by mohlo viesť k záveru, že pán Incal bol zodpovedný za problémy terorizmu v Turecku [...] Záver je teda taký, že odsúdenie pána Incala nebolo primerané sledovanému cieľu a preto nebolo v demokratickej spoločnosti nevyhnutné.

Okrem porušenia článku 10, Súd zistil aj porušenie práva na spravodlivé súdne konanie (článok 6), pretože jeden zo sudcov bol vojenským sudcom.

Predchádzanie nepokojom a zločinosti, ako aj záujem ochrany národnej bezpečnosti boli argumentmi rakúskej vlády v prípade *Saszmann*.¹²⁰ Sťažovateľ dostal trest podmieneného odhnutia slobody na tri mesiace za naberanie členov armády prostredníctvom tlaču k neposlušnosti a porušeniu vojenských zákonov. Komisia rozhodla, že odsúdenie sťažovateľa bolo opodstatnené v mene zachovania poriadku v rakúskej spojkovej armáde a ochrany národnej bezpečnosti:

... naberanie na neuposluchnutie vojenských zákonov predstavovalo protiústavný tlak zameraný na zrušenie zákonov, ktoré boli prijaté ustanovým spôsobom. Takýto protiústavný tlak nemôže demokratická spoločnosť tolerovať.

Súd dospel k inému záveru v prípade *Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs und Gubi*,¹²¹ ,

kde rakúske súdy zakázali šírenie pravidelnej publikácie medzi vojakmi v kasárňach, ktorá navrhovala reformy a naberáda vojakov, aby podali žalobu proti vojenským orgánom. Rakúska vláda tvrdila, že publikácia, ktorú sťažovateľia vydávali ohrozovala obranný systém krajiny, efektívnosť armády a mohla viesť k nepokojom a zločinosti. Súd s argumentmi vlády nesúhlasil a rozhodol, že väčšina textov v publikácii

... sa venovala sťažnostiam, obsadzovala návrhy reformiem alebo vyzývala čitateľov na podanie legálnych sťažností v odvolacom konaní. Napriek ich čisto polemickému zneniu sa však nezdá, že prekročili hranice toho, čo je dovolené v kontexte obýčajnej diskusie o názoroch, ktoré musí armáda demokratického štátu rešpektovať, tak isto ako spoločnosť, ktorej táto armáda slúži.

Preto Súd konštatoval porušenie článku 10. „Predchádzanie nepokojom a zločinosti“ sa porovnávalo s politickou kritikou vlády zo strany jej politických odporcov. V prípade *Castells*¹²² Súd argumentoval v prospech silnej ochrany slobody prejavu zo strany politickej opozície. Pán Castells bol senátorom španielskeho parlamentu zastupujúci politickú organizáciu naklonenú myšlienke nezávislosti Baskicka. V roku 1979 napísal článok s názvom „Nehorázna beztretnosť“, ktorý vyšiel v celoštátnom denníku. Pán Castells obvinil vládu, že zlyhala pri vyšetrovaní vrážd v Bas-

120. *Saszmann*
proti Rakúsku, 1997.
121. *Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs und Gubi*
proti Rakúsku, 1994.
122. *Castells*
proti Španielsku, 1992.

kicku a vyhlásili: „pächatelia týchto zločinov naďalej pracujú a zastávajú zodpovedné posty a sú úplne beztrestní. Nikdy na nich nebol vydaný zatýkač.“ Zároveň obvinil vládu zo spoluúčasti na týchto zločinoch:

pravé krídlo, ktoré je pri moci má k dispozícii všetky prostriedky (políciu, súdy, väznice) na to, aby našlo a potrestalo páchateľov toľkých zločinov. Ale nebojte sa, spravodlivosť sa sama nepochybná. [...] Tí, ktorí sú dnes zodpovední za verejný poriadok a trestné stíhanie sú takí isti ako vtedy.

Za páchateľov týchto zločinov označil extrémistické skupiny a uviedol:

majú rozsiahle spisy, ktoré pravidelne aktualizujú. Disponujú značnými zásobami zbraní a finančných prostriedkov. Majú neobmedzené množstvo materiálu a zdrojov a pracujú úplne beztrestne ... môžeme povedať že majú vopred zarúčenú právnu imunitu.

Pán Castells ďalej vyhlásil:

za týmito čímmi môže stať jedine vláda, vládna strana a jej pracovníci. Vieme, že sa vo veľkom chystajú ako politicky nástroj využiť bezohľadné prenasledovanie basických disidentov a fyzicky ich likvidovať ... Ale v záujme zabránenia ďalšej obete z radov našich ľudí, musia byť ihneď identifikovaní tí, ktorí sú za toto zodpovední a to s maximálnou publicitou.

Pán Castells bol obvinený z hanobenia vlády,

uznaný vinným a odsúdený na trest odňatia slobody na jeden rok, na výkon ktorého však nikdy nenastúpil.

Španielska vláda pred Súdom tvrdila, že odsúdenie pána Castellsa poslúžilo na zabránenie „nepokojom a zločinnosti“. Pri skúmaní či zásah bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“, Súd rozhodol, že:

Ak je sloboda prejavu dôležitá pre každého, osobitne to platí pre voleného zástupcu ľudu. Zastupuje svojich voličov, upriamuje pozornosť na ich záujmy a chráni ich. Takže zasahovanie do slobody prejavu opozičného člena parlamentu, ako v prípade sťažovateľa, si vyžaduje čo najpodrobnejšie preskúmanie Súdom.

Súd ďalej konštatoval,

že pán Castells nevyjadril svoj názor na pôde senátu, ako to bez hrozby sankcií mohol urobiť, ale rozhodol sa tak urobiť prostredníctvom tlače. To však neznamená, že stratil právo na kritiku vlády.

Súd sa ďalej venoval kritike vlády:

Hranice prípustnej kritiky sú širšie vo vzťahu k vláde ako vo vzťahu k súkromnej osobe alebo dokonca k politikovi. V demokratickej spoločnosti musia byť všetky kroky vlády predmetom prísneho dohľadu nie len legistafy a súdnictva, ale aj tlače a verejnej mienky. Navyše, je nevyhnutné, aby vláda zo svojej nadradenej pozície preukázala zdržanlivosť, pokiaľ ide o uchýľovanie sa k trestnému konaniu,

najmä v prípadoch keď prichádzajú do úvahy aj iné možnosti reakcie na neoprávnené útoky a kritiku jej oponentov alebo médií.

Súd rozhodol, že bol porušený článok 10. Navyše v súhlasnom stanovisku sa hovorí, že

neexistujú dôvody poskytnúť lepšiu ochranu pre inštitúcie než pre jednotlivcov, alebo pre vládu v porovnaní s opozíciou.

Rovnako, v súvislosti s ponaučením odvodeným z predchádzajúceho rozsudku, musia domáce súdy chápať, že aj keď principiálne je na bádanie k odporu trestné, sudcovia nesmú automaticky aplikovať zákaz ktorý im poskytuje zákon. Pri rozhodovaní, či je potrebané konkrétneho výkonu slobody prejavu „nevyhnutne v demokratickej spoločnosti“, musia posúdiť konflikte záujmov a aplikovať princíp primeranosti. A navyše, tak ako ukázal rozsudok v prípade Castells, domáce súdy sa musia zdržať trestania kritiky štátnych predstaviteľov. Takáto kritika, hoci aj ostrá, je súčasťou politického pluralizmu a plurality názorov.

Sloboda prejavu a morálka

Konflikt medzi „morálkou“ a slobodou prejavu prináša nové interpretácie princípu primeranosti. V zásade v takýchto prípadoch, Súd ponecháva štátnym orgánom širší priestor na voľnú úvahu odvodnený osobitou „morálnych hodnôt“ v každom členskom štáte, alebo dokonca v rôznych častiach tej istej krajiny.

V prípade *Müller a ostatní*¹²³ považoval Súd zázrah štátnych orgánov do slobody prejavu za rozumný a „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ na ochranu „morálky“. V roku 1981, počas výstavy súčasného umenia, pán Müller namaloval a vystavil tri veľké maľby zobrazujúce akty sodomie, beštality, masturbácie a homosexuality. Výstava bola prístupná verejnosti zdarma, bez akéhokoľvek vekového obmedzenia. Švajčiarske súdy pokutovali pána Müllera a organizátorov výstavy a zhabali obrazy, ktoré dali do úschovy do múzea umenia. Nakoniec ich v roku 1988 vrátili. V Štrasburgu sa pán Müller a organizátori výstavy domáhali toho, že tak odsúdenie, ako aj zhabanie porušili ich právo na slobodu prejavu.

Súd poukázal na neexistenciu jednotného konceptu morálky na území zmluvných strán a rozhodol, že domáce súdy sú pri rozhodovaní o otázke „morálky“ v lepšom postavení ako medzinárodný sudca, so zreteľom na ich priamy kon-

takt s realitou vo vlastnej krajine. Súd ďalej vyhlásil, že

predmetné obrázky surovým spôsobom zobrazovali sexuálne vzťahy, najmä medzi mužmi a zvieratami ... široká verejnosť k nim mala bezplatný prístup, keďže organizátori nestanovili žiadne ústupné alebo vekovú hranicu. V skutočnosti boli obrázky vystavené na výstave, ktorá bola neobmedzene prístupná a snažila sa priťahnúť pozornosť čo najširšej verejnosti.

Súd zároveň rozhodol, že argumenty domácich súdov, ktoré rozhodli že obrázky „mohli hrubších podobách“ boli opodstatnené. V prípade Müller hral rozhodujúcu úlohu neobmedzený prístup detí, tak ako aj v prípade *Handyside*¹²⁴, kde sťažovateľ vydal a šírili medzi žiakmi knihu, ktorú britské orgány považovali za obscénnu.

Ďalší typ konfliktu medzi „morálkou“ a slobodou prejavu skúmal Súd v prípade *Open Door a Dublin Well Woman*¹²⁵. Open Door Counselling Ltd. a Dublin Well Woman Centre boli mimovládne a neziskové organizácie v Írsku, kde bolo zakázané umelé prerušenie tehotenstva. Tieto dve organizácie poskytovali poradenstvo tehotným ženám a Dublin Well Woman Centre poskytovalo aj rozsiahle služby v oblasti plánovaného ro-

dičovstva, tehotenstva, zdravia, sterilizácií atď. Tehotným ženám ponúkalo aj informácie o možnostiach umelého prerušenia tehotenstva mimo územia Írska, ako napríklad adresy niektorých kliník v Spojenom kráľovstve. Obe organizácie sa obmedzovali len na poskytovanie poradenstva, rozhodnutie o umelom prerušení tehotenstva zostávalo na ženách. V roku 1983 vydalo Dublin Well Woman Centre brožúru, v ktorej kritizovalo dve nedávne ústavné zmeny. Prvá zmena dávala každému právo požiadať súd o vydanie zákazu šírenia informácií o umelom prerušení tehotenstva mimo územia Írska. Druhá ústavná zmena dávala každému právo požiadať súd o vydanie predbežného opatrenia voči tehotnej žene, ktorá by chcela opustiť krajinu.

V roku 1986, na základe žiadosti podanej írskou spoločnosťou na ochranu nenarodených detí, írske súdy rozhodli, že aktivity prostredníctvom ktorých sa šírili informácie o umelom prerušení tehotenstva odporovali ústave a niektorým ustanoveniam trestného zákona. Súdy vydali trvalý zákaz združeniu Dublin Well Woman Centre a Open Door poskytovať poradenstvo alebo pomoc tehotným ženám v otázke umelého prerušenia tehotenstva mimo územia Írska. Obe organizácie sa sťažovali v Štrasburgu a tvrdili, že bolo porušené ich právo šíriť a prijímať informácie. Pridali sa k nim aj štyri ženy, z ktorých dve

124. *Handyside proti Spojenému kráľovstvu*, 1976.

125. *Open Door and Dublin Well Woman proti Írsku*, 1992.

boli priamymi obetami zázaku a dve potenciálnymi obetami.

Pri skúmaní „morálky“ ako legitímneho cieľa Súd argumentoval, že ochrana nenarodených detí vychádza z hlbokých morálnych hodnôt írskeho ľudu, a konšatoval, že hoci voľná úvaha štátnych orgánov je v súvislosti s „morálkou“ širšia, nie je neobmedzená: štátne orgány nedisponujú neobmedzenou ani nepreskúmateľnou voľnou úvahou. Súd ďalej skúmal, či bol zásah odpovedou na „naliehavú spoločenskú potrebu“ a či bol primeraný na dosiahnutie legitímneho cieľa. Súd prekvapila absolútna povaha opatrenia, ktoré vydali írske súdy a ktoré uložilo trvalý a celkový zákaz „bez ohľadu na vek, zdravotný stav alebo dôvod vyhľadania poradenstva týkajúceho sa umelého prerušenia tehotenstva“. Súd rozhodol, že takéto obmedzenia bolo príliš široké a neprimerané. Argumentujúce neprimeranosťou zásahu, Súd pripomenul možnosti získania informácií z iných zdrojov (časopisy, telefónne zoznamy, osoby žijúce v zahraničí), ktoré dokazovali, že potreba zaviesť voči sťažovateľom obmedzenie nebola naliehavá.

Domáce súdy by si teda znovu mali uvedomiť, že všeobecne a/alebo trvalé zákazy týkajúce sa slobody prejavu, hoci aj v takej citlivej oblasti akou je „morálka“, sú neakceptovateľné. Domáce súdy majú k dispozícii smernice ako apli-

kovat princíp primeranosti: dôležitá je celková skupina, ktorej je prejav určený, pričom je dôležité, či do nej spadajú aj deti alebo mládež; opatrenia na obmedzenie prístupu k určitým formám prejavu sú dôležité, lebo ich snahou je zmierenie „nemorálneho“ dosahu; aby sa predišlo svojvoľným interpretáciám malo by byť „poškodenie morálky“ identifikované.

Sloboda prejavu a povest' a práva iných

Ako dôvod obmedzenia slobody prejavu používajú štátne orgány ako „legitímny cieľ“ najčastejšie ochranu „povesti a práv iných“. Často sa na ňu odvolávajú v súvislosti s ochranou politkov a verejných funkcionárov proti kritike. Z tohto dôvodu Súd k tomuto bodu vypracoval širokú judikatúru, ktorá demonštruje vysokú ochranu poskytovanú slobode prejavu, najmä v súvislosti s tlačou. Privilegované postavenie médií je odvodené z názoru Súdu na ústrednú úlohu politického prejavu v demokratickej spoločnosti, pokiaľ ide o volebný proces a aj bežné záležitosti verejného záujmu. Pokiaľ ide o jazyk, Súd akceptoval ostrú kritiku ako aj farbisté vyjadrenia, ktorých prednosťou je, že dokážu priťahnúť pozornosť k diskutovaným témam.

Vo významnom precedentnom prípade *Lin-*

gens¹²⁶, Súd posudzoval vzťah medzi slobodou tlače a právom na zachovanie povesti vysokého verejného činiteľa. V októbri 1975, po všeobecnych voľbách v Rakúsku, pán Lingens zverejnil dva články kritizujúce spolkového kancelára Bruna Kreiského, ktorý voľby vyhral. Kritika bola zameraná na politický krok kancelára, ktorý chcel vytvoriť koalíciu so stranou, ktorú viedla osoba s nacistickou minulosťou, a na jeho systematické úsilie politiky bývalého nacistu podzierať. Kancelárovo správanie bolo označené za „nemorálne“, „nedostojné“, dokazujúce „najodpornejší oportunizmus“. Po tom, ako kancelár podal súkrromnú žalobu, rakúske súdy rozhodli, že tieto vyjadrenia sú urážlivé a uložili novinárovi pokutu. Domače súdy zároveň konštatovali, že novinár nemohol svoje obvinenia z „najodpornejšieho oportunizmu“ dokázať.

Pred Súdom rakúska vláda tvrdila, že cieľom odsúdenia sťažovateľa bola ochrana povesti kancelára.

Posudzujúc požiadavku nevyhnutnosti záساhu „v demokratickej spoločnosti“ Súd rozvinul niekoľko veľmi dôležitých princípov. Politici musia byť voči kritike médií tolerantnejší:

Sloboda tlače poskytuje verejnosi jeden z najlepších prostriedkov, ako poznať a hodnotiť myšlienky a postoje vedúcich osobností. Vo všeobecnosti, sloboda politickej diskusie je dokonca jadrom

pojmu demokratická spoločnosť, ktorý dominuje v celom dohovore. Hranice prijateľnej kritiky sú širšie u politika konjúceho v tomto postavení ako u súkromnej osoby: na rozdiel od súkromnej osoby sa politik nevyhnutne a vedome vystavuje pozornej kontrole svojich činov a konaní ako zo strany novinárov, tak zo strany širšej verejnosti; v dôsledku toho politik musí prejavovať viac tolerancie.

Súd nevyúčil ochranu povesti politikov, ale konštatoval, že v

takýchto prípadoch musia byť požiadavky tejto ochrany zvažované v súvislosti so záujmami slobodnej diskusie o politických otázkach.

Relevantný bol politický kontext napadnutých článkov:

Za spornými výrazmi sa teda odohrával povolebný politický spor... v tomto boji použil každý zbrans, ktorými disponoval, a ktoré nie sú ničím neobvyklým v tvrdých zápasoch politického života.

Ďalším relevantným prvkom, podľa Súdu, bol dosah odsúdenia sťažovateľa na slobodu tlače vo všeobecnosti:

Ako zdobrazňuje vláda, sporné články boli už ttedy značne rozšírené. Hoci trest uložený ich autorovi mu vlastne nezabránil vyjadriť sa, predstavoval pri najmenšom niečo ako cenzúru smerujúca k tomu, aby ho nabudúce odkradli od takto formulovanej kritiky; ... V kontexte politickej diskusie by podobné odsúdenie mohlo odradiť novinárov od toho,

126.

Lingens
proti Rakúsku, 1986.

aby prispievali do verejnej diskusie o otázkach, ktoré sa týkajú života spoločnosti. Rovnako takáto sankcia môže brániť tlačí pri plnení jej úloh ako dodávateľa informácií a verejného strážcu.

Prístup rakúskych sudov ktoré žiadali dokaz pravdivosti považoval Súd za nesprávny. Súd zdôraznil rozdiel medzi „faktami“ a „hodnotiacimi úsudkami“, konštatujúč, že dokázať pravdivosť „hodnotiaceho úsudku“ je nemožné. Názory sťažovateľa na politické správanie kancelára boli skôr vyjadrením práva zastávať a šíriť názory ako práva na šírenie informácií. Hoci existenciu faktorov možno dokázať, hodnotiace úsudky nepripúšťajú dôkaz správnosti. Požadávka na vykonanie dôkazu pravdy hodnotiacich úsudkov sama osebe útočí na základy slobody názoru. Súd zároveň pripomenul, že fakty na ktorých pán Lingens postavil svoj hodnotiaci úsudky sú nespochybniteľné a urobil tak v dobrej viere.

Princípy, ktoré Súd rozvinul v oblasti politickej kritiky a rozdielu medzi faktami a názormi boli opätovne potvrdené v mnohých ďalších rozsudkoch¹²⁷. V prípade *Dalban*, Súd rozhodol, že *by bolo neprípustelné zabrániť novinárom vyjadrovať kritické hodnotiace úsudky len preto, že nemôžu dokázať ich pravdivosť.*

Okrem toho, v prípade *Schwabe*, Súd poukázal na jazyk:

v krátkom príspevku do diskusie o správaní sa poli-

tikov a ich politickej morálke nemožno zvažovať každé slovo len preto, aby sa vylúčila možnosť nedorozumenia.

V prípade *Oberschlick* (č. 2)¹²⁸, Súd označil použité slova „idiot“ v súvislosti s opisom správania sa politika za prispusné. A v prípade *Lopes Gomes da Silva*, kde kandidáta v miestnych voľbách označili ako „groteskného“, „blázniveho“ a „hrubého“, Súd rozhodol, že hoci formulácia bola ostrá, nebola zveličená a reagovala na provokatívny prejav kandidáta. Súd ďalej vyhlásil, že *politické invekty často prenikajú do osbnej sféry, čo je riziko politikov a slobodného vyjadrovania názorov, ktoré sú zárukou demokratickej spoločnosti.*¹²⁹

V prípadoch *Oberschlick*, *Dalban*, *Dichand* a v mnohých ďalších Súd rozhodol, že:

*novinárska sloboda zahŕňa aj možné uchýlenie sa k určitému stupňu preháňania, alebo dokonca provokácie.*¹³⁰

Ale ani sloboda tlače nie je absolútna. V prípade *Tammer* Súd rozhodol v prospech súkromného života. Napadnuté výroky súviseli s niektorými aspektmi súkromného života pani Laanaruovej, ktoré opísala vo svojich pamätiach a vydala ich ako súkromná osoba. Pani Laanaruová bola asistentka ministra vnútra (svojho manžela, ktorý bol bývalý predseda vlády). Napadnuté výroky sa týkali jej úlohy matky a úlohy

127. *Oberschlick* proti Rakúsku, 1991; *Schwabe* proti Rakúsku, 1992; *Dalban* proti Rumunsku, 1999, atď. *Oberschlick* proti Rakúsku (č. 2), 1997.
128. *Lopes Gomes da Silva* proti Portugalisku, 2000.
129. Viac o „jazky“ pozri strana 17.

pri rozbití predchádzajúcej rodiny jej manžela. Súd rozhodol, že nebol porušený článok 10, argumentujú, že

*napriek jej pretrvávajúcemu angažovaniu sa v politickej strane Súd nepovažuje použitie napadnutých výrokov v súvislosti so súkromným životom pani Laanarovej za opodstatnené z hľadiska verejného záujmu alebo záležitosti všeobecného významu.*¹³¹

Podľa princípov Súdu, každý vnútroštátny zákon chrániaci osobitnými alebo vyššími sankciami politikov a vysokých funkcionárov vo všeobecnosti (ako prezidenta, premiéra, ministrov, členov parlamentu, atď.) pred urážkou alebo ohrozením, najmä zo strany tlač, nie je v súlade s článkom 10. V prípade existencie takýčhto ustanovení ak sa ich politici dovolávajú, musia sa vnútroštátne sudy vyhnúť ich uloženiu. Namiesťo nich sa môžu odvolať na všeobecné zákonné ustanovenia týkajúce sa urážky a ohovárania.

Navyše, v prípadoch konfliktu cti a povesti politikov sa slobodou tlače, musia vnútroštátne sudy pozorne aplikovať princíp primeranosti a rozhodnúť, či odsúdenie novinára je nevyhnutným opatrením v demokratickej spoločnosti, s prihliadnutím na návrdy, ktoré Súd poskytuje v prípadoch ako *Lingens*. Podobne, tam, kde vnútroštátne právo požaduje dôkaz pravdivosti v prípadoch urážlivých výrokov, musia sa sudy vyhnúť požiadavke takéhoto dôkazu, vychádzajúc z

rozdielel medzi faktami a názormi. Navyše, musí byť prijatý argument obhajoby o dobromyseľnosti, ktorá sa týka hlavne faktov. Ak v čase zverejnenia publikácie mal novinár dostatočný dôvod veriť, že konkrétna časť informácie je pravdivá, nemôže byť potrestaný.

*Správy sú touarom, ktorý podlieha starnutiu a oneskorenie ich zverejnenia, aj o krátky časový úsek, ich môže pripraviť o všetku ich hodnotu a zaujímavosť.*¹³²

Preto by sa mala od novinárov vyžadovať kontrola len v rozumnej miere a mala by sa predpokladať ich dobrá viera a presnosť správ. Ďalší argument v tomto zmysle s týka nedostatku úmyslu zo strany novinára hanobiť údajnú obeť. Pokiaľ bol novinár presvedčený o pravdivosti informácie, takýto úmysel neexistuje a preto správanie novinára nemôže byť potrestané na základe ustanovenia zakazujúceho úmyselné hanobenie – ktoré obsahujú všetky trestné zákony.

Vnútroštátne sudy by nemali ukladať trestné sankcie, najmä nie trest odňatia slobody. Takéto rozsudky ohrozujú samotnú podstatu slobody prejavu a fungujú ako cenzúra pre všetky médiá a bránia tlačí plniť si úlohu verejného strážcu.

Všetky vyššie uvedené návrdy, ktoré Súd poskytuje vnútroštátnym súdom, sa rovnako týkajú kritiky verejných funkcionárov alebo inej kritiky, ktorej cieľom je rozprútať verejnú diskusiu o zále-

131. *Tammer* proti Estónsku, 2001.

132. *Sunday Times* (č. 2) proti Spojenému kráľovstvu, 1991.

žitostiach zájmu širokej verejnosti alebo komunit.

V prípade *Thorgerisson*¹³³ sa Súd postavil na stranu slobody tlače v súvislosti s kritikou štátnych úradníkov. Sťažovateľ (spisovateľ) uverejnil v denníku dva články o násilí policie. Prvý článok bol vo forme listu adresovaného ministerstvu spravodlivosti, ktoré vyzval, aby zriadilo komisiu na vyšetrovanie chyrov, že v policajných sídlach v Reykjavíku sa objavuje čoraz viac násilia, čo sa postupne stávalo verejne známe a bolo nepriradeným spôsobom utulované.

Okrem novinára, ktorý sa stal obeťou policajného násilia, sťažovateľ nevedel žiadne iné mená.

Na opisanie policajtov a ich správania použil pán Thorgerisson, okrem iných, tieto výrazy: „divoké beštie v uniformách, ktoré sa ticho alebo nahlas zakrádajú džungľou nočného života nášho mesta“, „jednotlivci s mentálnym veľkom zníženým na úroveň novorodencia, ako výsledok škrtiacich hmatov, ktoré policajti a vyhadzovači ovládajú a používajú s brutálnou spontánnosťou namiesto toho, aby sa k ľuďom správali rozvážne a starostlivo“ a „možnosť pre násilníkov a sadistov vyjadriť svoje úchylky“. Po odmyslení televízneho programu, v ktorom polícia odmieta obvinenia z násilníctva zverejnil sťažovateľ druhy článok, v ktorom hovorí, že „správanie policajtov bolo typické pre to, čo sa postupne stáva verej-

ným obrazom našich brániacich sa policajných síl: zastrážovanie, výmysly, nezákonné konanie, poverčivosť, prchkosť a nemiestnosť“. Sťažovateľ bol za urážku nešpecifikovaných členov polície odsúdený na pokutu.

Pred Súdom vládla argumentovala, že cieľom odsúdenia bola ochrana „povesti ... iných“, konkrétne členov polície a okrem toho, že hranice prijateľnej kritiky sú širšie len v prípade politického prejavu. Súd však rozhodol, že

Jeho judikatúra v tomto prípade neopravňuje vládu k rozlišovaniu medzi politickou diskusiou a diskusiou o iných veciach verejného záujmu.

Pokiaľ ide o jazyk, Súd vyhlásil, že oba články obsahujú silné výrazy, ale vzhľadom na ich zámer a výsledok ktorý mali dosiahnuť je Súd toho názoru, že použítý jazyk nemože byť považovaný za nepriemeraný.

Súd uzavrel, že obvinenie a odsúdenie mohli odradiť od otvorenej diskusie o veciach verejného záujmu, a že dôvody predložené vládou nedokázali primeranosť zásahu k dosiahnutiu sledovaného cieľa. Preto odsúdenie sťažovateľa nebolo „nevhodné v demokratickej spoločnosti“.

V prípade *Thoma*, musel novinár zaplatiť náhradu škody v občianskom konaní za vyhlásenie, že všetci predstavitelia Správy lesov a vód okrem jedného sú podplatiteľní. Súd rozhodol o po-

133. *Thorgerir Thorgerisson
proti Islandu,*
1992.

rušení článku 10 s ohľadom na širokú diskusiu o tejto téme a všeobecný záujem, ktorý vyvolala. Vyslovujú sa ku kritike štatých úradníkov Súd rozhodol:

*Hranice prijateľnej kritiky sú, rovnako ako vo vzťahu k politikom, širšie vo vzťahu k štátnym zamestnancom, konajúcim v rámci výkonu svojej verejnej funkcie, ako vo vzťahu k súkromným osobám. Ale napriek tomu nemôžeme povedať, že štátni zamestnanci sa vedome vystavujú podrobnému dohľadu nad svojimi skutkami a gestami rovnako ako politici, a že by sa preto s nimi malo zachádzať, pokiaľ ide o ich správanie, ako keby boli na rovnakej úrovni s politikmi.*¹³⁴

„Práva iných“, konkrétne náboženskú slobodu vo vzťahu k slobode prejavu, skúmal Súd v prípade *Otto-Preminger Institut*.¹³⁵ Sťažovateľ, organizácia so sídlom v Innsbrucku, oznámila, že pre verejnosť pripravila šesť predstavení filmu režiséra Wernera Schroetera *Snem lásky*. V oznámení sa zároveň uvádzalo, že v súlade so zákonom je film neprístupný pre osoby mladšie ako 17 rokov. Film zobrazuje Boha židovského, kresťanského a islamského náboženstva ako zjavne se-milného starého muža, premoženého Diablom, ktorého vrúčne pobožká a nazve ho svojim priateľom. Ďalšie scény ukazujú Pannu Máriu, ktorá počúva obscénny príbeh a dávkou erotického napätia medzi ňou a Diablom. Dospelý Ježiš Kris-

tus bol zobrazený ako druhoradá mentálne zostalá osoba, ktorá spolu s Pannou Máriou vo filme tleska Diablovej.

Pred premiérou filmu, začal prokurátor na podnet rímskokatolíckej diecézy v Innsbrucku trestné sthanie proti konateľovi *Otto-Preminger Institutu* pre podozrenie z pokusu o trestný čin „znevažovania náboženskej doktríny“. Po zhladaní filmu krajský súd v Innsbrucku nariadil zhabanie filmu vzhľadom k čomu sa ďalšie predstavenia nekonali. Trestné sthanie bolo zastavené a pokračovalo sa len v konaní týkajúceho sa odhätie. *Otto-Preminger Institut* sa sťažoval pred Európskou komisiou pre ľudské práva argumentujúc, že konfiškáciou filmu bolo porušené jeho právo podľa článku 10. Komisia mala zhodný názor.

Vláda pred Súdom argumentovala, že odhätie filmu malo za cieľ „ochranu práv iných“, najmä právo na rešpektovanie náboženského ctenia, a „predchádzať nepokojom“. Právo na rešpektovanie náboženského ctenia je súčasťou práva na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva zarúčeného článkom 9 dohovoru.

Berúc do úvahy legitimitu tohto cieľa, Súd rozhodol:

Tj, ktorí sa rozhodnú využiť svoje právo na slobodné prejavenie náboženského vyznania bez ohľadu na to, či patria k náboženskej väčšine alebo menšine, nemôžu rozumnne očakávať, že sa nestanú

134. *Thoma*

proti Luxembursku,

2001.

135. *Otto-Preminger Institut*

proti Rakúsku,

1994.

objektom žiadnej kritiky. Musia tolerovať a akceptovať odmietnutie ich náboženského vyznania inými, dokonca i propagovanie doktrín nepriateľských voči ich viere. Otázkou spôsobu, akým sa vyjadruje nesúhlas alebo odmietanie viery či náboženských doktrín, však môže vyžadovať zodpovednosť štátu, najmä jeho zodpovednosť za zabezpečenie pokojného užívania práva zaručeného článkom 9 tým, ktorí sa hlásia k tejto viere a doktrínam. Skutočne v extrémnych prípadoch môže použitie určitých metód na vyjadrenie nesúhlasu s náboženským vyznaním alebo na jeho odmietnutie viesť k odvráteniu jeho zástancov od výkonu ich sloby mať náboženské vyznanie a prejavovať ho... Provokatívne zobrazenie objektov náboženského uctievania by sa mohlo oprávnenne považovať za nerespektovanie náboženského čítania veriacich podľa článku 9. Takéto zobrazenie by sa mohlo považovať za zlomyseľné porušenie ducha tolerance, ktorý musí byť jedným zo znakov demokratickej spoločnosti. Dohovor sa musí čítať ako celok a preto interpretácia a aplikácia článku 10 v tomto prípade musí byť v súlade s logikou dohovoru.

Súd sa ďalej zaoberal povinnosťou vyhýbať sa výrazom, ktoré bezdôvodne urážajú iných ... a ktoré neprispievajú k verejnej diskusii napomáhajúcej pokrok ľudstva.

Vláda odovoďovala svoj postoj zdôraznením úlohy náboženstva v každodennom živote o-

byvatelov Tirolska, kde podiel rímskokatolíckych veriacich predstavuje 87%.

Vyvažujúc dve rozdielne hodnoty Súd sa vyslovil, že nemôže:

obísť skutočnosť, že rímskokatolícke náboženstvo je náboženstvom drvivej väčšiny obyvateľov Tirolska. Odtiaľto filmu rakúske orgány konali v snahe zachovať náboženský mier v tejto oblasti a zabrániť tomu, aby sa niektorí cítili neoprávneným a útočným spôsobom doknuli vo svojom náboženskom čtení. Väšmi ako medzinárodnému sudcovi príslúcha v prvom rade uľtvožiťným orgánom, ktoré majú v tomto prípade lepšiu pozíciu ako medzinárodný sudca, aby posúdili neyhnutnosť takýchto opatrení so zreteľom na situáciu v danej oblasti v danom čase. Vzhľadom na všetky okolnosti tohto prípadu Súd sa nedomnieva, že rakúske orgány v tomto ohľade prekročili mieru voľnej úvahy, ktorá im príslúcha.

V prípade zhabania filmu teda nebol porušený článok 10.

Je zaujímavé poznamenať, že traja sudcovia sa vo svojich nesúhlasných stanoviskách vyjadrili, že článok 10 bol porušený:

štatné orgány by nemali mať oprávnenie rozhodovať o tom, či konkrétny výrok svojím charakterom prispieva k nejakej forme verejnej diskusie napomáhajúcej pokrok ľudstva“. Takéto rozhodnutie by bolo neyhnutne ovplyvnené predstavou týchto

orgánov o „pokerku“ [...] Potreba represívneho zásahu, ktorý predstavuje úplné zamedzenie výkonnú slobody prejavu, môže byť prijateľná len vtedy, ak posudzované správanie dosahuje taký vysoký stupeň urážlivosti a natolko sa približuje popretiu slobody náboženstva iných, že stráca právo, aby ho spoločnosť tolerovala. [...] film sa mal premieňať platiacim divákom v „umeleckom kine“ – filmom klube určenom relatívne úzkemu publiku so zmyslom pre experimentálne filmy. Je preto málo pravdepodobné, že by sa v publiku našli osoby, ktoré by sa o film osobitne nezaujímali. Diváci mali navyše dostatočnú príležitosť vopred sa oboznámiť s povahou filmu. [...] Zdá sa teda málo pravdepodobné, že by v tomto prípade ktokoľvek mohol byť nevedomky konfrontovaný so sporným dielom. Na základe toho prichádzame k záveru, že sťažujúca sa organizácia konala zodpovedne v snahe obmedziť prípadné škodlivé následky premetania filmu v takej miere, akú možno od nej rozumne požadovať.

Potrebu ochrany „práv iných“ vo vzťahu k slobo-
bode šíriť a prijímať informácie skúmal Súd aj v
kontexte rasistických vyhlásení vysielaných v tele-
vízii za účelom informovať verejnosť o šíriteľoch
rasistických prejavov.

V prípade *Jersild*¹³⁶ bol sťažovateľ televízny no-
vinár, ktorého dánske súdy odsúdili za napomá-
hanie a spolupúčasť na šírení rasistických výrokov.

Prípravil program do ktorého na rozhovor poz-
val troch členov mládežníckej skupiny s rasistickými názormi. Novinár si bol vopred vedomý, že počas rozhovoru veľmi pravdepodobne odznejú rasistické vyhlásenia a sám k nim nabádal. Do spracovaného rozhovoru novinár zaradil aj urážlivé výroky. Rozhovor bol odvysielaný počas seriózneho televízneho programu venovanému in-
formovaným divákom, zameranému na široké spektrum sociálnych a politických problémov, vrátane xenofobie a imigrácie. Diváci si mohli vypočuť vyhlásenia ako: „Je dobré byť rasistom. Sme presvedčení, že Dánsko patrí Dánom“, „Treba ľuďom dovoliť aby mali otrokov“, „Zoberte si obrázok gorily a potom sa pozrite na negra, rovnaká stavba tela a všetkého ... ploché čelo“, „Negger nie je ľudská bytosť, je to zvierata, a to isté platí aj o všetkých robotníkoch z cudziny, Turkoch, Ju-
hoslovianoch a akokoľvek inak sa nazývajú“, atď.

Novinár sa mladkov opýtal aj na to kde žijú, pracujú a či majú trestné záznamy. Hlavným dôvodom, prečo dánske súdy vyhlásili novinára za vinného bolo chybné záverečné hodnotenie, ktorým mal, podľa názoru Súdu, rasistické názory vyjadrené v rozhovore jednoznačne skriticizovať.

Pred Súdom vláda obhajovala odsúdenie potrebu ochrany práv tých, ktorých rasistické vyhlásenia urazili. Súd prizvalkoval rozhodujúci význam boja proti rasovej diskriminácii a zdôraznil,

136. *Jersild*
proti Dánsku,
1994.

že materiál, ktorý sťažovateľ odmysliel bol výrazne vo verejnom záujme. S ohľadom na to, ako bol program pripravený a odysielaný Súd rozhodol, že

objektívne sa nemohlo zdať, že mal za účel propagáciu rasistických názorov a myšlienok. Práve naopak, jasne bol s využitím rozhovoru namierený tak, aby ukázal, analyzoval a podal vysvetlenie o tejto špecifickej skupine mládeže, obmedzovanej a frustrovanej svojou sociálnou situáciou, s trestnými záznamami a násilnými postojmi.

Súd kritizoval prístup vnútroštátnych sudov k tomu, ako mal novinár vyvážiť rasistické vyhlásenia a uviedol, že

metódy objektívneho a vyváženého spravodajstva sa môžu značne odlišovať, závisiac okrem iných vecí od média, o ktoré ide. Nie je preto ulhou tohto Súdu, ani vnútroštátnych sudov nahradiť v tejto veci názory tlače vlastnými, pokiaľ ide o to, akú techniku spravodajstva by mali novinári použiť.

Pri diskusii o spravodajstve založenom na rozhovoroch, či už upravených alebo nie, Súd rozhodol, že potrestanie novinára za napomáhanie pri šírení vyhlásení, ktoré urobili iné osoby v rozhovore,

by vážne obmedzilo príspevky tlače do diskusie o záležitostiach verejného záujmu a nemalo by sa používať, pokiaľ na to neexistujú obzvlášť závažné dôvody. Súd rozhodol, že článok 10 bol porušený.

Sloboda prejavu a autorita a nestrannosť súdnej moci

Judikatura Súdu pod týmto názvom ukazuje, že hoci súdna moc požíva osobitnú ochranu, nefunguje vo vzduchoprázdne a otázky o výkone súdnej moci môžu byť súčasťou verejnej diskusie.

V prípade *Sunday Times*¹³⁷ vláda odovodňovala predbežné opatrenie súdu proti zverejneniu článku v novinách záujmom chrániť nestrannosť súdnej moci a zachovať dôveru verejnosti v orgány súdnicva. V rokoch 1959 – 1962 sa, po tom čo ženy počas tehotenstva užívali sedatívum „thalidomid“, narodilo mnoho detí s vážnym postihnutím. Pripravok vyrábala a predávala spoločnosť Distillers Company Ltd, ktorá ho stiahla z trhu v roku 1961. Rodičia žalovali spoločnosť o náhradu škody a rokovania medzi stranami trvali niekoľko rokov a ich závery museli schváliť súdy. Všetky noviny, vrátane *The Sunday Times*, pozorne tento spor sledovali. V roku 1971 strany začali rokovať o založení fondu pre postihnuté deti. V septembri 1971 *The Sunday Times* zverejnili článok s názvom „Naše thalidomidové deti: dôvod na národnú hanbu“, v ktorom kritizovali spoločnosť za nízku sumu peňazí pre obeť a za nízku sumu, ktorú chcela spoločnosť venovať fondu. *The Sunday Times* oznámili, že v budúcom článku prinesú okolnosti tragédie.

Na žiadosť spoločnosti generálny prokurátor požiadal súd o vydanie predběžného opatrenia proti novinám, odôvodňujúc, že zverejnenie článku by bránilo spravodlivosť. Súd žiadosť vyhovel a *The Sunday Times* článok neuverejnil.

Pred súdom sa *The Sunday Times* sťažovali na porušenie článku 10. Vláda odôvodňovala opatrenie potrebou zachovania „autority a nestranosti súdnej moci“, keďže prípady s thalidomidom súdy ešte neuzavreli. Súd vyhlásil, že:

Je všeobecne známe, že súdy nemôžu fungovať vo vzduchoprázdne. Hoci sú miestom pre urovnávanie sporov, neznamená to, že sa o spore, pred jeho urovnaním nemôže diskutovať aj inde, napríklad v odborných časopisoch, v tlačí alebo v širokej verejnosti. Navyše, zatiaľ čo médiá nesmú prekročiť hranice dané v záujme riadneho fungovania súdnictva, je na nich aby šírili informácie a myšlienky týkajúce sa skutočností, o ktorých rozhodujú súdy, ako aj iných oblastiach verejného záujmu. Nielen že je úlohou médií takáto informácie a myšlienky šíriť, ale verejnosť má aj právo ich prijímať.

Súd poznamenal, že pre osobitné okolnosti prípadu bolo „thalidomidové nešťastie“ nesporné vecou verejného záujmu. Navyše, rodiny, ktorých sa tragédia týkala, ako aj široká verejnosť, mali právo byť informované o všetkých skutočnostiach tohto prípadu. Súd uzavrel, že opatrenie vydané proti novinám „nezodpovedalo spoloč-

čenskej potrebe dostatočne naliehavej, aby prevyšila verejný záujem na slobode prejavu v zmysle dohovoru.“

V prípade *De Haes a Gijssels*¹³⁸ sťažovatelia, dvaja novinári, informovali v novinách o prípade o ktorom rozhodovali súdy. V piatich článkoch ostro kritizovali sudcov odvolacieho súdu, ktorí v rozvodovom konaní rozhodli, že deti rozvedeného páru budú žiť s otcom. Otca, známeho notára, už predtým manželka a svokrovcovia obvinili zo sexuálneho zneužívania svojich dvoch detí. V čase rozvodu bolo vyšetrovanie proti notárovi uzavreté bez vznesenia obvinenia.

Troja sudcovia a prokurátor padali proti obom novinárom a novinám žalobu o náhradu škody za ohováranie. Súdy rozhodli, že novinári vyvolali silné pochybnosti o nestranosti sudcov, keď napísali, že kvôli blízkemu vzťahu s notárom, s ktorým zdieľali sympatie k rovnakému politickému hnutiu, zámerne rozhodli v jeho prospech. Novinári museli zaplatiť symbolické odškodné a na vlastné náklady uverejniť rozsudok v šiestich dňoch.

Súd uznal, že členovia súdneho zboru musia mať dôveru verejnosti a preto musia byť chránení pred deštruktívnymi útokmi bez faktického podkladu. Navyše, sú viazaní povinnosťou zachovať diskretnosť a nemôžu verejne reagovať na rôzne útoky, ako napríklad môžu politici. Súd sa

138.

De Haes and Gijssels
proti Belgicku, 1997.

potom zaoberal článkami a poznamenal, že obsahujú množstvo podrobných údajov, vrátane názorov odborníkov, čo dokazuje, že novinári predtým ako informovali verejnosť prípad riadne preskúmali: Články boli súčasťou širokej verejnej diskusie o incese a o tom, ako sa s ním vyrovnávajú súdy. S prihliadnutím na patričný význam práva verejnosti na informácie o otázkach verejného záujmu Súd rozhodol, že rozhodnutie vnútroštátnych súdov „nebolo v demokratickej spoločnosti nevyhnutné“ a preto bol porušený článok 10.

V zásade, ohováranie sudcu v novinách sa považuje za súčasť diskusie o zlom fungovaní súdneho systému alebo o pochybnostiach o nezávislosti a nestranosti sudcov. Tieto otázky sú pre verejnosť vždy dôležité a nesmú zostať mimo verejnej diskusie, najmä v krajinách, ktoré zažívajú transformáciu k nezávislému a účinnému súdnictvu. Preto vnútroštátne súdy musia zvažovať hodnoty a záujmy týkajúce sa prípadov kritiky sudcov alebo iných súdnych orgánov. Súd musí povoliť právo dotknutého sudcu na dobrú povesť s právom na slobodu tlače informovať o veciach verejného záujmu a rozhodnúť čo má v demokratickej spoločnosti prednosť.

Ak je cieľom kritiky hlavne urážať a ohovárať sudcov bez toho, aby to prispelo k verejnej diskusii o fungovaní súdnictva, ochrana poskytova-

na slobode prejavu môže byť určite užšia. Ďalšou podstatnou otázkou v tejto časti je možnosť verejne napadnúť konečné rozhodnutie súdu.

Ochrana novinárskych zdrojov a legitímne ciele

Osobitnou súčasťou slobody prejavu je ochrana novinárskych zdrojov, ktorá by mohla byť v rozpore z legitímnymi cieľmi uvedenými v článku 2. Rozsudok v prípade *Goodwin*¹³⁹ je významný pre vyváženosť medzi záujmom súdu a právom iných na jednej strane a ochranou zdrojov na druhej strane.

Pán Goodwin, novinár z *The Engineer*, získal telefonicky prostredníctvom svojho „zdroja“ informáciu o spoločnosti Tera Ltd. Zdroj uviedol, že sa chystá získať vysokú pôžičku hoci má finančné problémy. Informácia nebola vyžádaná a ani nebolo za ňu zaplatené. Pri príprave článku na túto tému zatelefonoval novinár do spoločnosti a požiadal o vyjadrenie. Následne na to spoločnosť požiadala súd o vydanie predbežného opatrenia zakazujúceho zverejnenie článku pána Goodwina, s odôvodnením, že jej hospodárske a finančné záujmy by boli zverejnením informácie vážne ohrozené. Súd predbežné opatrenie vydal a spoločnosť ho rozoslala všetkým významným no-

139. Goodwin
proti Spojenému kráľovstvu,
1996.

Spoločnosť ďalej požiadala súd, aby nariadil novinárom prezradiť totožnosť svojho zdroja. Spoločnosť argumentovala, že by jej to pomohlo odhaliť nečestného zamestnanca a začať proti nemu konanie. Novinár opakovane odmietol riešiť preskúvanie nariadenie súdu a totožnosť zdroja neprezradil, na základe čoho mu bola uložená pokuta za „marenie výkonu súdneho rozhodnutia“.

Pred európskym Súdom sťažovateľ tvrdil, že nariadenie súdu, vyzádajúce od neho prezradenie totožnosti jeho zdroja a pokuta, ktorá mu bola uložená za odmietnutie takto konať, zakladajú porušenie slobody prejavu. Pripomínajúc, že „sloboda prejavu je jedným zo základov demokratickej spoločnosti a že záručky poskytované tlačí sú osobitne dôležité“, Súd rozhodol, že

ochrana novinárskych zdrojov je jedna zo základných podmienok slobody tlače, čo sa odlišuje aj v zákonoch a profesionálnych kódexoch spravovania mnohých zmluvných štátoch a potvrdzujú ju aj viaceré nástroje o novinárskej slobode [...] Absencia takejto ochrany by mohla zdroje odradiť pomáhať tlačí pri informovaní verejnosti o záležitostiach verejného záujmu. V dôsledku toho môže byť dôležitá úloha tlače ako verejného strážcu oslabená a schopnosť tlače poskytovať správne a spoľahlivé informácie môže byť nepriaznivo ovplyvnená.

So zreteľom na význam novinárskych zdrojov pre slobodu tlače v demokratickej spoločnosti a

prípadný odstránajúci účinok, ktorý má nariadenie o prezradení zdroja na výkon tejto slobody, Súd rozhodol,

že tak nariadenie vyzádajúce, aby sťažovateľ prezradil svoj zdroj ako aj pokuta udelená za neuposlúchnutie, zakladajú porušenie jeho práva na slobodu prejavu.

Na základe rozsudku vo veci *Goodwin* prijal Výbor ministrov Rady Európy 8. marca 2000 Odporúčanie č. R (2000)7 o práve novinárov neprezradiť zdroje svojich informácií.

V krajinách, kde nie je právna ochrana novinárskych zdrojov upravená zákonmi ju musia súdy poskytovať ako súčasť európskeho práva, tak ako o tom rozhodol Súd v prípade *Goodwin*, a ako súčasť medzinárodne uznávaných právnych princípov. Vnútroštátne súdy musia byť ochrancami slobody prejavu, ktorá zahŕňa potrebu ochrany novinárskych zdrojov za každých okolností, aj vtedy, keď sú novinári v pozícii odporcu alebo svedka. Pritom musia vnútroštátne súdy vychádzať len z princípu primeranosti a úlohy tlače v demokratickej spoločnosti:

Zoznam prípadov

Prípady citované v texte sú uvedené s bibliografickými odkazmi. Judikatúra Súdru a Komisie je publikovaná v týchto sériách:

- ◆ Collection of decisions of the European Commission of Human Rights (Zbierka rozhodnutí Európskej komisie pre ľudské práva), zväzky 1-46, 1960-74
  - ◆ Decisions and reports of the European Commission of Human Rights (Rozhodnutia a správy Európskej komisie pre ľudské práva), zväzky 1-94B, 1975-98
  - ◆ Series A: Judgments and decisions of the European Court of Human Rights (Séria A: Rozsudky a rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva), zväzky 1-338, 1961-95
  - ◆ Reports of judgments and decisions, 1996 - (Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach, 1996 -)
Kompletná judikatúra týkajúca sa celého dohovoru, vrátane rozsudkov a správ ktoré neboli vydané v tlačenej podobe je prístupná v databáze HUDOC na <http://hudoc.echr.coe.int/>.
- A**
- Arslan proti Turecku, číslo sťažnosti 23462/94, rozsudok z 8. júla 1999 (nezverejný) **16**
- Autronic AG proti Švajčiarsku, číslo sťažnosti 12726/87, séria A č. 178 ..... **10, 14, 25, 30**

B

- Barfod proti Dánsku, číslo sťažnosti 11508/85, séria A č. 149 ..... **25**
- Barthold proti Spolkovej republike Nemecko, č. sťažnosti 8734/79, séria A č. 90 ..... **27-28**
- Bergens Tidende o ďalší proti Nórsku, číslo sťažnosti 26132/ 95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2000-IV **24**

C

- Casado Coca proti Španielsku, číslo sťažnosti 15450/89, séria A č. 285-A **9, 28**
- Castells proti Španielsku, číslo sťažnosti 11798/85, séria A č. 236 ..... **7, 26, 45-47**
- Chorherr proti Rakúsku, č. sťažnosti 13308/87, séria A č. 266-B **15**

D

- Dalban proti Rumunsku, č. sťažnosti 28114/95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1999-VI **10, 16, 25, 51**
- De Haes a Gijssels proti Belgicku, číslo sťažnosti 19983/92, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1997-I **16, 58**
- D.I. proti Nemecku, číslo sťažnosti 26551/95, Rozhodnutie Komisie z 18. októbra 1995 (nezverejnené) **7, 19, 43**
- Dichand a ostatní proti Rakúsku, číslo sťažnosti 29271/95, rozsudok z 26. februára 2002 (nezverejný) **6, 9-10, 15-16, 51**

E
Engel a ostatní proti Holandsku, čísla stá-
žností 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72,
5370/72, séria A č. 22 ..... **21–22**

F
Fressoz a Roire proti Francúzsku, číslo stá-
žnosti 29183/95, Správy o rozsudkoch a rozhod-
nutiach 1999-I **24**

G
Gaskin proti Spojenému kráľovstvu, číslo stá-
žnosti 10454/83, séria A č. 160 ..... **19**
Gaweda proti Poľsku, č. stážnosti 26229/95,
rozsudok zo 14. marca 2002 (nezverejný)
..... **26, 32**

Goodwin proti Spojenému kráľovstvu, číslo stá-
žnosti 17488/90, Správy o rozsudkoch a rozhod-
nutiach 1996-II **13, 16, 25, 29, 59–60**
Groppera Radio AG a ostatní proti Švajčiarsku,
č. stážnosti 10890/84, séria A č. 173, ... **9, 14–15, 30**

H
Hadjianastasiou proti Grécku, číslo stážnos-
ti 12945/87, séria A č. 252 ..... **21, 43**
Handyside proti Spojenému kráľovstvu, č.
stážnosti 5493/72, séria A č. 24 ..... **9, 15–16, 25, 27, 48**

Honsik proti Rakúsku, číslo stážnosti 25062
/94, Rozhodnutia a správy, zväzok 83 ... **19, 43**
I
Incal proti Turecku, číslo stážnosti 22678/93,

Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1998-IV,
..... **44–45**
Informationsverein Lentia a ostatní proti Rakúsku,
čísla stážnosti 13914/88, 15041/89, 15717/89,
15779/89, 17207/90, Séria A č. 276, ... **14**

J
Janowski proti Poľsku, číslo stážnosti 25716/94,
Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1999-I. **36**
Jersild proti Dánsku, číslo stážnosti 15890/89,
Séria A č. 298 ..... **13, 16, 56**
Jerusalemová proti Rakúsku, číslo stážnosti
26958/95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach
2001-II **10, 16**

K
K. proti Rakúsku, číslo stážnosti 16002/90,
Séria A č. 255-B **15**
Karatas proti Turecku, číslo stážnosti 23168/94,
Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1999-IV. **18**
Kühnen proti Spolkovej republike Nemecko,
číslo stážnosti 12194/86, Rozhodnutia a správy,
zväzok 56, ... **7, 18–19, 42**

L
Leander proti Švédsku, číslo stážnosti 9248/81,
Séria A č. 116 ..... **19, 33**
Lingens proti Rakúsku, číslo stážnosti 9815/82,
Séria A č. 103, ... **6, 9, 11, 16, 25, 27, 36, 49–51**
Lopes Gomes da Silva proti Portugalsku, číslo
stážnosti 37698/97, Správy o rozsudkoch a roz-
hodnutiach 2000-X **17, 51**

M

- Malone proti Spojenému kráľovstvu, číslo sťažnosti 8691/79, Séria A č. 82 a Séria A č. 95... **32**
- Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Spolkovej republike Nemecko, číslo sťažnosti 10572/83, Séria A č. 165..... **9, 14, 28**
- Marònek proti Slovensku, číslo sťažnosti 32686/96, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2001-III..... **6, 12, 16**
- Müller a ostatní proti Švajčarsku, číslo sťažnosti 10737/84, Séria A č. 133... **15, 25, 27, 47-48**

N

- News Verlags GmbH a CoKG proti Rakúsku, číslo sťažnosti 31457/ 96, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2000-I..... **25**
- Nikulová proti Finsku, číslo sťažnosti 31611/96, rozsudok z 21. marca 2002 (nezverejnený)..... **15**

O

- Oberschlick proti Rakúsku, číslo sťažnosti 11662/85, Séria A č. 204..... **15-16, 51**
- Oberschlick proti Rakúsku (č. 2), číslo sťažnosti 20834/92, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1997-IV..... **17, 51**
- Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu, číslo sťažnosti 13585/88, Séria A č. 216..... **14, 24-25, 36-38, 40**
- Ochensberger proti Rakúsku, číslo sťažnosti 21318/93, Rozhodnutie komisie z 2. septembra 1994 (nezverejnené)..... **19, 43**

Okcuoglu proti Turecku, číslo sťažnosti 24246/94, rozsudok z 8. júla 1999 (nezverejnené)..... **26**

Open Door a Dublin Well Woman proti Írsku, čísla sťažnosti 14234/88, 14235/88, Séria A č. 246-A..... **27, 48**

Otto-Preminger Institut proti Rakúsku, číslo sťažnosti 13470/87, Séria A č. 295-A.9, **15, 27, 54**

Özgür Gündem proti Turecku, číslo sťažnosti 23144/93, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2000-III..... **12, 42**

P

Petra proti Rumunsku, číslo sťažnosti 27273/95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1998-VII..... **31-32**

Prager a Oberschlick proti Rakúsku, číslo sťažnosti 15974/90, Séria A č. 313..... **7, 16**

R

Rommelfanger proti Spolkovej republike Nemecko, číslo sťažnosti 12242/86, Rozhodnutia a správy, zážok 62..... **22**

Rotaru proti Rumunsku, číslo sťažnosti 28341/95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2000-V..... **31**

S

Saizmann proti Rakúsku, číslo sťažnosti 23697/94, Rozhodnutie komisie z 27. februára 1997 (nezverejnené)..... **45**

Schwalbe proti Rakúsku, číslo sťažnosti 13704/88, Séria A č. 242-B..... **51**

Sener proti Turecku, č. sťažnosti 26680/95, rozsudok z 18. júla 2000 (nezverejnené)	6, 9, 12, 24
Stevens proti Spojenému kráľovstvu, číslo sťažnosti 11674/85, Rozhodnutia a správy, zväzok 46.....	15
Sunday Times proti Spojenému kráľovstvu, číslo sťažnosti 6538/74, Séria A č. 30.....	16, 29, 57
Sunday Times proti Spojenému kráľovstvu (č. 2), číslo sťažnosti 13166/87, Séria A č. 217	25, 36, 52
Sürek a Özdemir proti Turecku, čísla sťažností 23927/94, 24277/ 94, rozsudok z 8. júla 1999 (nezverejnené).....	12, 41
Sürek proti Turecku, (č. 3), číslo sťažnosti 24735/94, rozsudok z 8. júla 1999 (nezverejnené)	17, 42
Sürek proti Turecku, (č. 4), číslo sťažnosti 24762/94, rozsudok z 8. júla 1999 (nezverejnené)	17-18
T	
Tammer proti Estónsku, číslo sťažnosti 41205/98, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2001-I	36, 51-52
Tele 1 Privatfernsehgesellschaft MBH proti Rakúsku, číslo sťažnosti 32240/96, rozsudok z 21. septembra 2000 (nezverejnené)	14

Thoma proti Luxembursku, číslo sťažnosti 38432/97, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 2001-III	6, 9, 13, 15-16, 53- 54
Thorgerir Thorgeirson proti Islandu, číslo sťažnosti 13778/88, Séria A č. 239	12, 16, 52-53
Tolstoy Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, číslo sťažnosti 18139/91, Séria A č. 316-B 27	7

Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs a Gubi proti Rakúsku, číslo sťažnosti 15153/89, Séria A č. 302	22, 45
Vereinigung Weekblad Blufi proti Holandsku, číslo sťažnosti 16616/90, Séria A č. 306-A ..	38-39
Vogtová proti Nemecku, číslo sťažnosti 17851/91, Séria A č. 323.....	8, 22

W	
Wille proti Lichtenštajnsku, číslo sťažnosti 28396/95, Správy o rozsudkoch a rozhodnutiach 1999-VII.....	23, 25

Z	
Z. proti Rakúsku, číslo sťažnosti 10392/83, Rozhodnutia a správy, zväzok 56.....	19

**Directorate General of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex**

<http://www.humanrights.coe.int>

Tieto príručky ľudských práv sú praktickým sprievodcom aplikácie jednotlivých článkov Európskeho dohovoru o ľudských právach a ich výkladu Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu. Boli napísané pre odborníkov z praxe a najmä pre sudcov, ale sú prístupné aj ostatným čitateľom, ktorí o ne prejavia záujem.

ISBN 978-80-89141-13-5

